

~~II 52 5 B~~

3198

IDEGEN FÖLDÖN.

ELBESZÉLÉS

AZ IFJÚSÁG ÉS A NÉP SZÁMÁRA.

HAT KÉPPEL.

ÍRTA

SEEMANN GÁBOR.



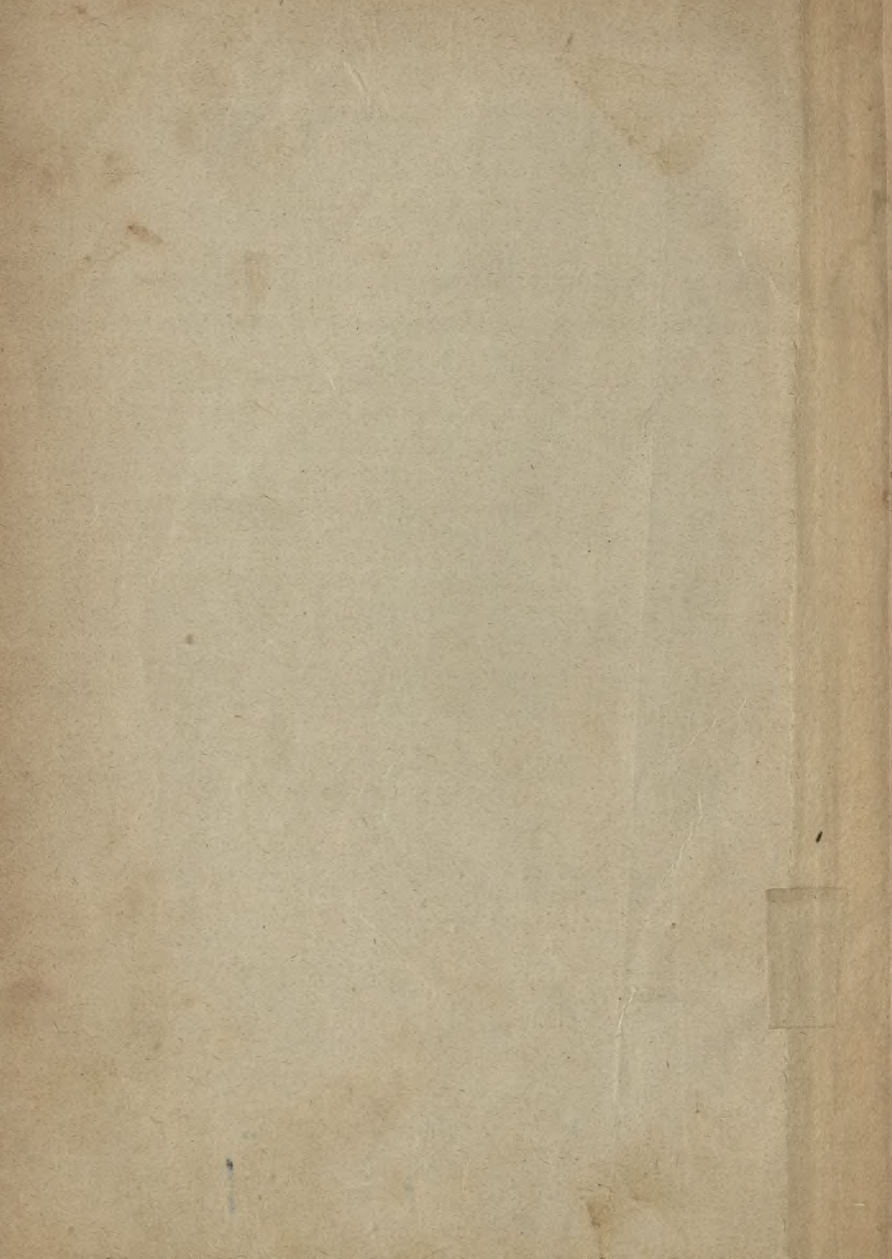
530106

SEILER HENRIK UTÓDAI

Szele és Breitfeld

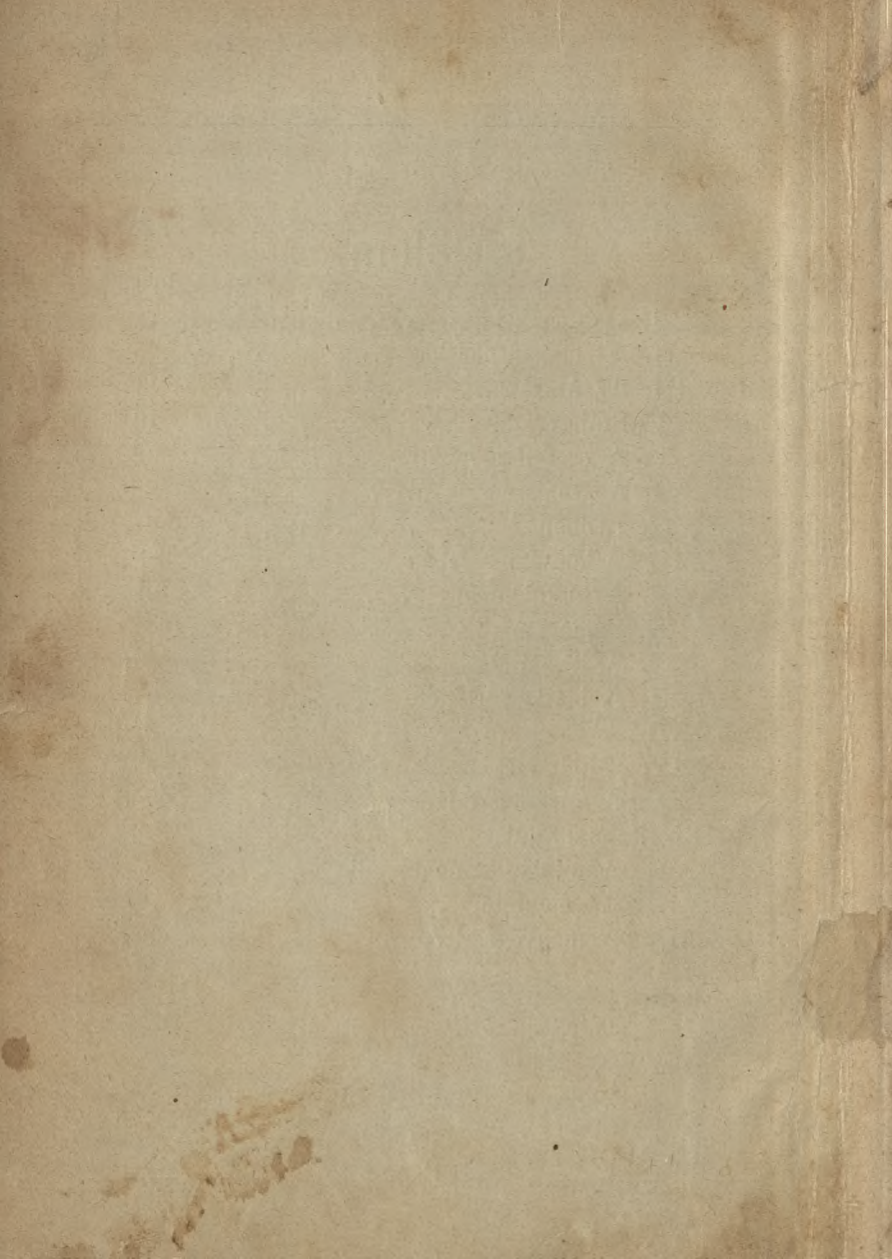
SZOMBATHELY.





Tartalom.

	Oldal.
I. Dobzó Pista	1
II. Az elakadt fazekas	6
III. Az útazás	11
IV. Stájerország	16
V. A csótaji esemény	22
VI. A szomszédság	28
VII. Leoben	31
VIII. A kőszénbányában	35
IX. A kihallgatás	42
X. Sümegen	47
XI. A kirándulás	51
XII. A bicska története	57
XIII. A vasgyúró	62
XIV. Katonaélet	68
XV. A váratlan találkozás	74
XVI. Sorsfordulat	79
XVII. A mi késik, nem múlik	82
XVIII. Az elégtétel	85
XIX. A menyező	88



I. Dobzó Pista.

Dobzó János szegény napszámos ember volt. Valahonnan az Alföldről került Fehérvármegye Begeden falujába. Hanem értett is a mezei munkához, meg igyekező is volt körülötte, hogy csak úgy égett a dolog a keze alatt. Azért úgy aratástájon, csépléskor meg szénatakarításkor, a mikor olyan szorgos faluhelyen a munka, tízfelé is hívták a gazdák egyszerre. De még télen is volt keresete szépen. Ilyenkor gyékényt vágott a nádasban, sövényt font, disznóólat csinált meg házat fedett szalmával, náddal, ki mivel akarta. Mert értett ő az efféle mesterséghez is. Hanem mégis csak szegény maradt az istenadta.

Sok volt a gyereke. Ez okozott ugyan neki gondot, de soha sem aggasztotta. Erős két kezével meg tudta keresni a család mindennapi kenyerét s öröme telt benne,

mikor úgy vasárnapokon maga körül láthatta apró csemetéit tiszta ünnepi ruhájokban, a minek rendbentartásáról jó felesége gondoskodott.

Hanem volt valami mégis, a mi koronkint elszomorította Dobzó Jánost. Legidősebb fia, Pista, igen haszontalan, léha egy gyerek volt. Valahogy csak keresztülhajszolta a falusi iskolán; de nem nagy előmenetelt tett ő kelme sem az olvasásban meg írásban, sem pedig a számvetésben. Hanem a mit a természetrajzból hallott a tanítójától, azt annál jobban megjegyezte magának. Különösen szerette az ásványokat. Ha egy koczkaalakú sókristályt vagy egy oszlopformájú, hegyes-csúcsú kovakristályt látott az iskolában, alig hitte, hogy azok élettelen testek, mikor önmaguktól olyan szabályos alakot tudnak ölteni. Hordott is annyi mindenféle haszontalan követ a tanítójának, hogy a jó öreg ember a ig győzte az ablakon kidobálni.

Hát még ha egy darab vasat lelt valahol! Ezt már nem hagyta az ablakon kidobni, hanem beletette a kamrába a lisztes hordó megé. Ott volt az ő rejtekhelye, a mit kis testvérei előtt a világért sem fedezett volna fel. Egy kettéhasadt nagy fatálat, a miből a szarvasmarhának adják a sós korpát, úgyesen

összerótt dróttal s abban helyezte el a kincseit. Volt ott késpenge, patkódarab, sróffej, tengelyvégszög, láncszem, pánt, pengőkarika, minden, a mit a faluban vagy az országúton lehet találni. Ha módját ejtette, kivitte az egészet az udvarra, kopogtatta, súrolgatta a vasdarabokat s azokkal játszott órahosszat, pedig hasznosabb foglalkozással is tölthette volna idejét. Töltötte is, de nem az apja parancsára, hanem akkor is saját kedvére, a szemközt lakó kovács műhelyében. Oda járt fujtatni s olykor még a pörölyt is kezelte, ha jó kedvében volt a kovács mester. Mikor meg vége volt a napi munkának, Rudolfal, a Stájerországból való kovácslegénnyel beszélgetett a vasról, aczélról meg Stájerországról, a honnan — akkoriban — azt a sok jó vasat hozták. Mert tudnivaló dolog, hogy a Dobzó Pista gyermekkorának van már vagy tizenöt esztendeje, meg hogy mostanában már itthon is tudnak jeles vasat készíteni, mégpedig legendót. Hanem a stájer vas jó híre azért csak megmarad ezentúl is.

Így nőtt fel a Pista fiú a vasnak nagy szeretetében s a mezei és egyéb parasztmunkától való félelmében. Mert való igaz, hogyha az apjának kellett valami külső dologban segíteni, rendesen kikapott, ha meg

napszámba ment, mint afféle húzódozó rest munkást, haza küldték. Pedig sem az ügyesség, sem a szorgalom nem hiányzott belőle, ha valami mesterségbe vágó tennivalóról volt szó. Megfonta a szeméthordó kosarat, összerótta a csirkeketreczet, a késpengének nyelet csinált, a hasadt teknőt megpántozta, mosósulykot, kovásztevő lapátot faragott, de még foltot is vetett a csizmája talpára. Hát még minő czinkefogót tudott készíteni a kertalatti bodzafa fiatal hajtásaiból!

Kérte is az apját, hogy adná valami mesterségre, különösen kovácsnak. — De hiába, mert az apja úgy okoskodott, hogy a kovácsnak csak akkor van dolga, ha patkó kell a lóra meg ha szekeret, ekét kell vasalni vagy szerszámot aczélni. De napszámomunka van még télen is elegendő, ha más nem, hát favágás, házfedés, sövényfonás és sok egyéb.

Mikor aztán úgy a tizennyolczadik évébe fordult a fiú, már meg tudta érteni, hogy dologtalanul, cél nélkül nem lehet az életben boldogulni. Azért egy szép őszi napon kereken kijelentette, hogy elmegy világot próbálni.

A szülék ismervén a fiúnak kézi ügyességét és a mestermunkára való alkalmatosságát, nem sokat ellenkeztek vele, hanem az

édes anyja egy pogácsával telt vászontarisznyát akasztott a nyakába, az édes apja meg egy forintos bankót dugott a zsebjébe s azzal útnak eresztették, Isten áldását kérvén szándéka teljesülésére.

II. Az elakadt fazekas.

A Veszprémből Sümeg felé vezető országúton egy fazekas szekere döcögött. Emeletes nagy teteje csak úgy himbálódzott ide-oda a kavicsolatlan országút kiálló nagy kövein. A meszesi kapaszkodó egyik zökkenőjén aztán elakadt végképen s az apró lovak nem bírták kimozdítani az első kereket. A fazekas hiába nógatta a jámbor állatokat. Aztán nekivetette a vállát a lócsnek, hanem a lovak meg épen akkor nem indítottak.

Ezen erőlködése közben érte utól a szekeret Dobzó Pista, kinek a vászontarisznyán kívül csak egy kampós tölgyfabotból állott összes úti felszerelése.

— Adj'Isten atyafi! szólt a suhancz, kinek arczából jó lélekre, teste fejlődéséből meg jó erőre lehetett következtetni.

— Adjon Isten öcsém! Épen jókor jöttél. Segíts a szekeremet kiemelni ebből a

zökkenőből. Odébb már jobb az út, majd csak elmegyek valahogy.

— Hát ha csak ez a kívánsága, megteszem szívesen. És oda állt a tengely mellé, összekulcsolt két kezét a kerékagy alá tette s olyat lódított a terhes szekeren, hogy elbillent a másik oldalra. Hajtson no! kiáltott a fazekasra.

A szekér abban a perczben kint volt a zökkenőből. Igen ám, mert csak három keréket kellett húzni a lovaknak, a negyediket Pista vitte; a mivel persze az egész tehernek negyedrészt ő tartotta.

— Köszönöm édes fiam. Becsületes erő lakik benned. Nesze, igyál egy kis italt! És odanyujtott neki egy körtealakú, szűknyakú cserépbutykost.

— Soh'se fáradjon bátyám, nem élek én vele. Maga Sümegre való?

— Honnan tudod, öcsém?

— A butykosárávan írva czifra betűkkel.

— Odavaló vagyok. Ide jártam Veszprémbe az edénynyel. És szájához emelve a pálinkás butykost, lehörpintette mind, a mi kevés még kotyogott benne. Az ugyan nem sok lett volna kettőjüknek.

— Csinált-e jó vásárt? kérdezte Dobzó Pista.

— Őszkor? Az én mesterségemnek csak a tavasz kedvez, mikor a fű nő, meg a külső munka megindul. Akkor tejelnek a tehének s akkor hordják ki az ebédet a mezei munkásoknak, hát olyankor törik, fogy a köcsög meg a fazék. Már én csak a gergelyi vásárt várom. Így ősz táján csak a kályhások szedik a hasznot. Hát te öcsém hova igyekszel?

— Messze megyek én, bátyám uram. Stájerországba igyekszem, ha hallotta hírét.

— Már hogyan hallottam volna. A Csősz András fia is ott dolgozik a vasbányában, valami Eisenerzen.

E városka említésére nagyot nézett Dobzó Pista. Eszébe jutott, hogy Rudolf, a begedeni kovácslegény is gyakran emlegette, mint a hol a világ egyik leghíresebb vasbányája van.

— Aztán van-e jó kereset ottan? érdeklődött Dobzó Pista.

— Azt mondják, hogy meg lehet élni belőle. Hanem a vasfábricaiban sokkal nagyobb a fizetés, de nehezebb is a munka.

— No, a nehéz munkától én nem félek. Épen az a szándékom, hogy valami vasgyárban keressek nekem való foglalkozást. Mezei nap-számos nem akarnék lenni, de még fazekas sem.

— Nekem meg már a nagyapám is fazekas volt. Minálunk apáról fiúra száll ez a mesterség. Hej, mert a mesterség, akár-milyen legyen is az, aranybánya, csak érteni kell hozzá. Soha nem is bántam meg, hogy fazekas lettem, mert hála az Istennek, van otthon mit aprítani a tejbe. Aztán meg van derék feleségem, a ki megtakarítja a keresményemet s van két jó gyermekem, a kik megérdemlik a szülei fáradságot. A fiam, Gyurka, már nagy diák Veszprémben, a leányom pedig, Anna, most jár a sümegi felsőbb iskolába. De jól is tanul ám mind a kettő.

A fazekas, a mint együtt ballagtak a szekere mellett, már-már belemelegedett volna családi viszonyainak bővebb ismertetésébe, ha ez a beszéd, különösen pedig a Gyurka meg Anna jól tanulása érdekelte volna Dobzó Pistát. Hanem biz őt a jól tanulás egy cseppet sem érdekelte. Azért egy letérőnél, mely valami közel eső faluba vezetett, kezét nyújtott útitársának s Isten-hozzádot mondott neki.

— No öcsém, felelt a fazekas, látogasd meg a házamat, ha majd valamikor Sümegre kerülsz. Ott majd megkínállak olyan balatoni borral, hogy egész Stájerországban nem leled párját.

— Jól van bátyám, köszönöm a meghívását. De hát mi a becsületes neve magának?

— Rajkó Mihály, édes öcsém. Minden gyerek megmutatja a házamat.

— Nem fogom elfelejteni. De ha már annyira megbarátkoztunk, hát tudja mit? Adja nekem azt az üres butykost, talán még hasznát veszem az útban, azután meg elteszem emlékezésképen. Én meg oda adom a bicskám, itt ni, csont nyelébe magam véstem belé a nevemet. Mutassa meg a kis leányának. Van nekem még egy másik is, csak legyen vele mit enni.

A csere megtörtént, az útasok elváltak.

III. Az útatás.

Rajkó Mihály ki tudja, mennyire volt még Sümeg városától, a mikor Dobzó Pista az ő fürge lábaival már jócskán begyalogolt a szomszéd Vas megyébe. Ezen a vármegyén keresztül legrövidebb az út Veszprém felől Stájerország határáig. A megye keleti szélén levő Kis-Czell városkától egyenes irányban vezet az országút sok szép falun meg csinos városon keresztül egész a vármegye nyugoti pontján levő Pinkafőig. Közbeesik a megye székhelye, a most már nagy virágzásnak indult Szombathely is.

A mi Pistánk azonban nem sokat törődött a vas megyei falvak nagy tisztaságával, sem pedig a városok érdekességével. Ő csak egy gondolattal volt elfoglalva: mihamarább látni a stájer hegyeket, melyek, miként a vasérczet, az ő jövőendő sorsát is a méhökben rejtik.

Így elmerülve jövője gondolatában, csak akkor pihent egy keveset, ha megéhezett. Leült valamelyik útszéli fa alá, elővette a tarisznyát s morzsolgatta a kakastejjel sütött pogácsát, a mit szegény édes anyja adott neki a nagy útra. Aztán jót húzott a friss vízzel töltött sümegi butykosból, a mit ott merített tele valahol a falu kútján.

Mikor alkonyodni kezdett, a többi szegény gyalogjáró útas példájára ő is éjjeli szállást kért egy falusi gazdánál. Az asszony éppen dudvát vágott a kacsáknak, a gazda meg a béres pedig a kukoriczát hányták le a szekérről, a mit most törtek a mezőn.

Nem nagy feneket kerített a mondani-valójának, hanem egyszerű rövidséggel adta elő kérését.

— Jól van, szolt a gazda magyaros szívességgel, elalhatsz a szénatartóban, van ott kukoriczahéj elegendő, ma még többet is fosztunk hozzá.

— Köszönöm a szívességét. Majd segíték én is koszorút fonni, hálálkodott az éjjeli vendég.

Mire sötét estére vált, összejöttek a szomszédok, lányok és legények s nekiestek a fosztásnak, miközben folyt a szokásos tréfálkozás. Hanem a kezek is annál szaporáb-

ban mozogtak. De leginkább serénykedett Pista a koszorúfonással.

A gazdának jó kedve volt.

— No vándor barátom, így szól Pistához, hadd látom hát, milyen koszorút tudsz fenni? Nem tépi-e széjjel a téli hideg, ha felakasztjuk a kakasülőre? És elővett egyet, megfogta a csücskét, fölemelte s elkezdte a levegőben rázni, hogy nem esik-e széjjel. De nem hullt ki abból egyetlen egy cső sem, akárhogy rázta.

— Hadd látom csak a te fonásodat is, Nádas Miska! Híres legény vagy a faluban, incselkedett a gazda.

A többi fosztók, különösen a leányok, kíváncsian nézték a próbát.

A gazda felveszi a Miska koszorúját, a melyikbe piros csövek is bele voltak fonva, és mint elébb, rázogatja a levegőben. De nem soká lehetett azt rázni, mert mihamar széthullt, mint az oldott kéve. Lett erre nagy nevetés. Főképen a gazda mulatott a tréfán. Nádas Miska meg restelkedő arczczal nyomkodta a dohányt égő pípájában.

— Nem azért van kukoriczafosztás, hogy ne mulassunk mellette, mondotta a legény. Hanem itt van ez a három-mérős zsák, tele fosztott kukoriczával; ki veti egy

álló helyben a vállára, én-e vagy ez az idegen fiatal ?

— Lássuk hát no ! kiáltották többen.

Nádas Miska nekiáll a falhoz támaszkodó nagy zsáknak s két karra fogva, egy szusszanás nélkül a vállára veti s oda teszi Dobzó Pista elébe.

Pista se rest, jobb karjával átöleli a nehéz zsákot s egy pillanat alatt bal vállára röpíti a terhet.

— Ember vagy öcsém, fél kézzel megtetted, szól a gazda megelegült képpel. De Nádas Miska nem szólt semmit, csak szorongatta hegyeskupakú pipáját.

Így telt el az este s vége lett a fosztásnak. A gazdasszony egy tál főtt kukoriczát hozott az asztalra, hogy szokásszerint megkínálja vele a fosztókat a szívességökért.

Pista maga ágyazott magának a szénatartóban s korán reggel illedelmesen megköszönve a háziak szívességét, folytatta útját Pinkafő felé. Itt érte őt a másnapi este.

Pinkafő régi város Vasvármegye szélén, a honnan Stájerország már csak 1—2 órai gyalogjárás. Lakosai szorgalmas iparosok, a kik főképen pokróczkészítéssel foglalkoznak. Jobbadán németek s csak itt-ott akad köztük ember, a melyik magyarul is tud ; valahol

vándorlás közben tanulta. Hanem nemzeti érzés dolgában mindnyájan jó magyar hazafiak.

A mi Pistánk persze nem sokra ment velök begedeni nyelvtudományával. Egy pár német szó ugyan, a mit elvéte a stájer kovácslegénytől hallott, megmaradt az emlékezetében, de tulajdonképen azoknak sem értette a jelentését. Így aztán hol elküldték, hol rá sem hederítettek a jámbor németek, azt sem tudván, hogy mit akar. Végre mégis sikerült neki egy pokróczkészítő műhelyben az inasok közt szállást kapni s reggel a már fogyatékos anyai tarisznyával s a még érintetlen apai forinttal kélt útra célpontja felé, a hová vágyai ragadták.

IV. Stájerország.

Mikor felért a pinkafői magaslatra, gyönyörű látvány tárult eléje. Egy széles völgy, azontúl meg a Wechsel-hegy koszorúi; a magasabb ormokat aranyosra festette a kelő nap sugára. Íme egy darab Stájerország! Még soha sem látott ilyen természeti képet s még soha sem fogta el a szívét ez az érzés, mint most, a mikor hazájától búcsúzik s egy ismeretlen ország integet feléje hívogató szépségével. Szeméből kitörült egy könnycseppet, aztán bátor lélekkel, elhatározott akarattal nekivágott az erdőben kanyargó poros országútnak.

Az újteleki dombról tekintett vissza utóljára ez áldott hazára. Aztán leereszkedett a völgybe, hol a pizstrángban gazdag Lapinsepatak teszi a két ország természetes határát egy darabon. Mikor annak hídján átkelt, már a stájer földet taposta. Ott van mindjárt

Lafnitz falu, aztán Rohrbach majd Vorau városka és a többi apróbb helység egészen a Mura melletti Bruckig, innen meg az eleven bányászélet vidékén keresztül Leoben, Donawitz, Trofajach, Vordernberg egészen Eisen-erzig egy vonalban.

Dobzó Pista szeretett volna Leobenig, a vasgyártó vidéknek e fővárosáig meg sem állni. Hanem kellett még pihennie akárhányszor, mert van 2 — 3 napi járőföld még odáig. Pedig az út mindenütt jó arrafelé szekeresnek, gyalogosnak egyaránt. Hogy is ne volna jó, mikor a hintésre való követ nem kell a hatodik vármegyéből drága pénzen hozatni, mint a magyar Alföldön, hanem ott fejtik mindjárt az út mentén, sőt néhol magát az utat is kőbe kellett vágni, azért szabták olyan keskenyre. De ha jó volt is az út, a gyalogos ember mégsem madár, hogy csak úgy átrepüljön a hegyeken.

Útközben itt is, ott is egy-egy fűrészmalom vagy magánosan álló korcsma mellett kellett elhaladnia. Nagy hegyjáró, meklenburgi fajtájú erős lovak fával, deszkával megrakott nehéz szekeret húzták; borotváltképű, bajusztalan gazdájok oly egykedvűen lépkedett mellettök, mintha semmi gondja sem volna a világon. Ezek a jámborarczú,

termetes fuvarosok igazították el a mi fiatal vándorunkat, hogy el ne tévedjen az útban.

Nézzük csak, miképen?

— Adjon Isten jó napot! szólt Pista kalapjához nyúlva.

— Kutn Tach! Ez azt teszi: guten Tag, vagyis jó napot. Mert a kalapleemelésből tudta az atyafi, hogy köszöntést kell fogadnia.

— Vorau ta? Így kérdezte Pista az útat, miközben kezével a képzelt irányba mutatott. Helyesen úgy kellett volna kérdeznie, hogy Vorau liegt da? azaz Vorau erre van?

— Ó ná! felelt a stájer sógor, a mit jó németséggel úgy mondanak: oh nein, vagyis hogy nem.

— Ta? Most meg más irányba tartotta Pista a kezét.

— Ná, tuet! Helyesen: nein dort; azaz hogy nem, arra van. És az ostornyéllal megmutatta az irányt, melyben a kért város felé haladnia kell. Hiába is beszélt volna Pistának akár egy fél óráig, úgy sem értett volna belőle többet, mint a kinyujtott ostornyél irányából.

Elborúlt, esőre álló időben hagyta el Dobzó Pista Vorau várost. De ösztöne nem hagyta pihenni s hajtotta célja felé. Az út

részleteit nem ismerve, azt gondolta, hogy majdesak talál még estig valami falut, a hol fejét nyugalomra hajthatja. De csalódott. Azokban a szűk völgyekben, melyeken áthaladt, hogy is férne meg egy egész falu? Így aztán néhol 3—4 órai járásra sem lehet községet találni. De ő még egy útszéli viskót sem látott. Itt-ott ugyan a szemébe ötlött egy-egy hegyi tanya, úgynevezett *alpesi pásztortoház* (Alm), de ezek oly magasán voltak, hogy egy fél órába is belekerült volna felkúszni odáig. Végre még sem volt más mit tennie, mint nekivágni a meredek hegynek s szállást kérni egy ilyen alpesi viskóban.

Stájerországban, mint a többi alpesi országban, kevés a szántóföld. A mi van, az a hegyek alacsonyabban fekvő lejtőin terül el, a hol a talajvíz ki nem áztatja a vetést. A völgyek sík földje csak rétnak alkalmas. Terem is ott oly kitűnő széna, mint sehol másutt. Ezeknél a viszonyoknál fogva Stájerország inkább marhatenyésztésre, mint mezőgazdaságra van hivatva. Azokban a hegyi tanyákban állattenyésztő pásztornép lakik. Marhájokat egész nyáron ott fent legeltetik a pusztáson, a fiatal erdőben vagy a vágásban, a téli takarmányt meg a völgy buja rétnél kaszálják. A stájer pásztornépnek van még

egy kis szántóföldje is a tanyája közelében, a hegyoldalon, melyet egy lóval vagy csak egy tehénnel szánt s gabonával vet be, hogy legyen kenyérnekvalója.

A tanya három részből épült. Egyik a lakóház, mellette az istálló, aztán a pajta, a hol széna meg szalma van gondosan összerakva. Mindenik rész faszerkezettel van építve, csak a gerendaközöket rakják ki a közelben található kővel. A fedél meg szalmából való s így az egész telep valóságos tűzfészek, mely egy kis szikrától földig égne. Szerencsére nagy ritkaság, hogy az ilyen pásztorházat ez a veszedelem fenyegeesse. Inkább az istálló piszka ékteleníti el az udvart s bizony csak a tiszta, éles hegyi levegőnek köszönhető, hogy a telep lakosai egészségesek.

Egy ilyen népes pásztorcsaládnál töltötte Dobzó Pista az első éjszakát az idegen ország területén. A jó stájer asszony megvendégelte őt tejeles levessel, a mibe fekete kenyér volt aprítva. Nekik ez úgyszólván napi eledelök, ezt vacsoráltak akkor is. Körülülték a nagy tálat s abból kanalztak, a míg telt belőle.

Reggel a ház férjhezadó lánya meg-

töltötte a sümegi butykost friss-fejésű tejjel
s úgy bocsátották útjára az éjjeli vendéget.

A leány aztán gyakran mondogatta a
maga nyelvén:

— Was macht jetzt der brave ungarische
Kerl, — mit csinál most a derék magyar
ficzkó?

Bizonyosan megtetszett neki.

eddig késztem

Hank

V. A csótaji esemény.

A következő napon, a hogy Dobzó Pista elhagyta a szülei házat, nem mindennapi esemény történt a szomszéd faluban, Csótajon. Feltörték a zsidó korcsmáros kamaráját s abból többrendbeli apróságot meg egy kis hordó pálinkát elemeltek, de elvittek még egy koppasztott hízott libát is, a mit sábeszkor akart a Rovás — csak így nevezték Danzinger urat a faluban — megsüttetni.

Már korán reggel híre ment a lopásnak. Hogy is ne ment volna, mikor a harangozó maga hallotta először a Rovásné tulajdon szájából. Márpedig nem azért harangozó és egyházi egy személyben Fülneki András, hogy a falubeli híreket szét ne hordja. Szokás szerint egy porció pálinkára tért be a hajnali harangszó után a korcsmába, hát úgy hallotta meg az egész dolgot.

— Már biz az nagy baj, ifasszony!

— Nagy bizony, Fülneki uram. De csak legalább a libámat el ne vitték volna. Épen holnapra várom a menyemet Csákvárról, a boltosnét, és most nem tudok mit adni elébe.

— Hanem a pálinka, az már csakugyan nagy kár. Sok lehetett?

— Hiszen ismeri azt a pecsétesfenekű kis hordónkat, az volt.

— Aztán egészen tele volt?

— Persze hogy tele; tegnap este töltöttük meg a pinczében, mintha csak azoknak a gonosz embereknek töltöttük volna.

— No ezt már igazán sajnálom. Nagy kár érte. Hát Danzinger úr hol van?

— Bement Vecskésre a szolgabíróhoz s bevitte magával a hagyatékot.

— Micsoda hagyatékot?

— A mit a zsványok itt hagytak.

— Hát hagytak itt valamit?

— No csak ne gondolja, hogy talán valami nagy kincset. Egy jókora fényes gombot, akkorát, mint egy jércetojás, meg egy csontnyelű bicskát valami írással.

— Az bizony nem sok. Ugyan nem éri meg csak a pálinkát sem.

— Már hogy is érné. De látja, a törvény az ilyen hagyatékok útján hamarabb meg-

fogja a tolvajt, hát azért vitte be az uram, hogy megmutassa, ha megteszi a jelentést.

— Már én csak azt mondom, hogy akárki volt, de bizonyosan cigány volt. A cigánynak van olyan nagy fényes gombja a lajbiján, meg bicska nélkül sincsen egy sem. Aztán mikor a pálinkát az ölébe vette, akkor szakadt le a gombja meg akkor esett ki a kés a zsebjéből. No majd megkerül minden. De adjon még egy porció pálinkát, ifiasszony!

Ezt is, mint az előbbenit, lekortyintotta Fülneki uram, aztán otthagya a töprengő korcsmárosnét.

Mikor hazafelé ballagott, akkor már talpon volt a fél falu. Épen szemközt jött vele a sánta takács bérese, a ki az ökröt hajtotta a falu kútjára itatni.

— No öcsém, Berczi, hát hallottad-e az éjszakai históriát?

— Már hogy hallottam volna, hisz oda-jártam Begedenbe, szénát vittünk a kántornak. Csak éjfél után vetődtem haza a szekérrel.

— Nagy baj esett itt az éjszaka. Fel-törték a Rovás kamaráját s a holmiját elhordták belőle.

— No né!

— El biz a. Még egy hordó pálinkát is elvittek.

-- Ugyan kik lehettek azok, András bácsi?

— Valami cigányok, úgy értettem a Rovásné beszédjéből.

— Kár szegény zsidóért, mert az nem árt senkinek.

— Magam is azt mondom, meg azt mondja az egész falu, hogy kár érte, mert jó ember. De ki tehet róla, ha mégis meglopták.

— Hanem az szent igaz, hogy a mikor hazafelé hajtottam az ökröt, találkoztam egy rakás cigánynyal. Melyik szekeren ment, melyik meg a szekér után ballagott.

— Azok lehettek a gazemberek. Isten áldjon meg! Tisztelem a gazdát. Aztán ment tovább András bácsi, de mire hazaért, elmondta még egy néhány embernek az éjjeli történetet.

Délfelé már hazakerült a korcsmáros Vecskésről. Tőle aztán apróra megtudta a falu népe, hogy milyen volt a két hátrahagyott bűnjel: a gomb meg a bicska. A gomb ezüstből való volt, a bicska nyelébe meg ez volt belé vésve: Dobzó Pista.

Mi foglalkoztatta most jobban a falut, mint hogy ki lehet az a Dobzó Pista? Csak talán nem a begedeni ezermester fia! Mert Dobzó Jánost ismerte az egész Csótaj, hiszen nem régiben fedte itt az uraság pajtáját. De ki lehetne más, mint ennek a fia, az a dologtalan kamasz. Más Dobzó família úgy sincs az egész környéken.

— Szegény Dobzó, hogy fogja restelni a dolgot, vélekedének az ismerősei.

— Pedig én meg mernék rá esküdni, hogy az ő fia volt a tettes, mondá egy kövér menyecske. Épen tegnapelőtt hagyta itt az apját, hogy világgá menjen. És most kisül, hogy a más kamrájába ment, nem pedig világgá.

— De akkor hogyan került a késhez a nagy ezüst gomb is? kérdé a mészáros fia, Illés.

— Hát nála volt, aztán a nagy sietésben kiesett a zsebjéből. Ki tudja, nem lopta-e azt is valahol. Mert annyit tudok, hogy az a fiú már kis korától fogva mindig a vasat, rezet meg más efféle fényes dolgokat gyűjtögette, mint a szarka. A hol lelte, ott vette.

— Majd kisül az igazság, ha kezébe veszi az ügyet a csendőrség. Nem történt

még itt olyan eset, hogy a tettest ki ne nyomozta volna. Addig legjobb lesz, ha senkit sem veszünk gyanúba, mert semmit sem lehet tudni.

— Márpedig én azt mondom, a mit Hajtogatóné asszonyom mondott, hogy az hagyta itt a bicskát, a kié volt, erősíté Fülneki András, a ki épen akkor lépett a lopás esetét tárgyaló vegyes tanácsba.

— Adjon egy porció pálinkát, ifasszony, szólt bajuszát húzogatva a harangozó.

VI. A szomszédság.

A Dobzó János házikója a legszélső volt Begeden falu déli végén. Így csak egy belső telek esett az ő tőszomszédságában: a Surján Mátyásé.

Surján Mátyás arról volt híres Begedenben, hogy senki sem tudta, hányadán áll vele. Egyazon dologról mikor így, meg mikor úgy szólt és egyazon emberről hol így, hol úgy nyilatkozott.

Dobzó János ismerte őt legjobban az egész faluban; ő jól tudta, hogy mit ér a Surján Mátyás becsülete. Akarva nem akarva átpillantott néha a szomszédja udvarára, hát látta, hogy micsoda gazdálkodás folyik ottan. Mikor egy-két darab vendégoldalnak való szép fenyőszál, mikor egy-két rudasra való apró széna került le a Surján szekere-ről, ha úgy estefelé hazavetődött a fuvarból. Ezenfelül szép faragott kődarabok, kubikoló targoncza, emelővas és más efféle gyanús

jószág hevert a színjében, a miknek eredetét aligha nem a közelvaló vasút mentén lehetett volna megtalálni.

De nem ezért élt a két szomszéd állandó viszálykodásban. Kölcsönös haragtartásuknak más oka volt. Azon kezdődött a dolog, hogy ha Dobzóék csirkéje a kerítésen átrepült a Surjánék udvarára, hát ott leütötték a szegény ártatlan jószágot s úgy döglötten visszadobták Dobzóéknak. Ez a sors érte a kezes íromba tyúkot is. Máskor meg a Surjánék malacza tört át a sövényen s feltúrta a Dobzóék krumpliját, mire meg Dobzóné jött nagy méregbe. Efféle okokból aztán nem egyszer összeharagult a két asszony, akkora prédikációt csapván egymásnak, hogy csudájára kiálltak az emberek. Mindenesetre Surján volt az ingerültebb ellenfél, mert ha másképp nem tudott a szomszédja orra alá borsot törni, hát fát vágott a Dobzó háza tövében, hogy szinte rengett belé a kis viskó. A szülék példáját követték a gyermekek is, mert hasonlóképen kölcsönös harczban állottak egymással: mikor ököllel, mikor kővel, sőt néha szénagyűjtő villával vagy gereblyével is kergetődztek, jókat kólintva egymás fejére, a minek sírás és még azonfelül atyai meg-
rakás volt a vége.

Nem jó élet biz az, mikor ellenségeskednek az emberek; de a falusi szomszédok közt rendesen így szokott már az lenni.

Azért soha se csodálkozzunk, ha Surján Mátyás kárörömmel nézte Dobzó Jánosnak könnyelmű Pista fia megjavítására irányuló hasztalan törekvését. Nem egyszer jósolgatta a mezőn, a korcsmában, hogy a Dobzó gyerek utóvégre is valami lóköető lesz. S a mikor a fiú hazúlról eltávozott, szinte a mellét verte belé, hogy jövendőmondása teljesedésnek indult. Kárörvendő lelke meg akkor aratta a legnagyobb diadalát, a mikor a csótaji betörés színhelyéről a Dobzó Pista nevét viselő bicska került elő. Most már esküdött is rája, hogy nincs külön proféta ő nálánál.

És az emberek hinni kezdtek a szavában...

*Szép
nagyra szép*

írta N. N.

VII. Leoben.

Mennélinkább távozott Dobzó Pista a szállásadó stájerek hegyi tanyájától, annál inkább szűkültek a völgyek előtte, annál magasabbra emelkedtek a hegyek csúcsai. Jól elmúlt már a déli harangszó, a mikor kibukkant Bruck városa mellett, a Grác felé vezető szűk völgynek északi torkolatán. Brucknál kanyarodik a Mura folyó hirtelen dél felé s végigszeli a gyönyörű gráci völgyet s ennek déli végén fordul Magyarország felé. A brucki kanyarodónál van a Mura középső folyása s ezen a tájon akkora gyorsasággal rohan sziklás medrében, hogy még a legszigorúbb télen sem áll keresztül, hanem csak zajlik, jégtöredékeket hajtván tajtékzó hullámain.

Innen még 2—3 mérföldre van Leoben, egyenes nyugoti irányban.

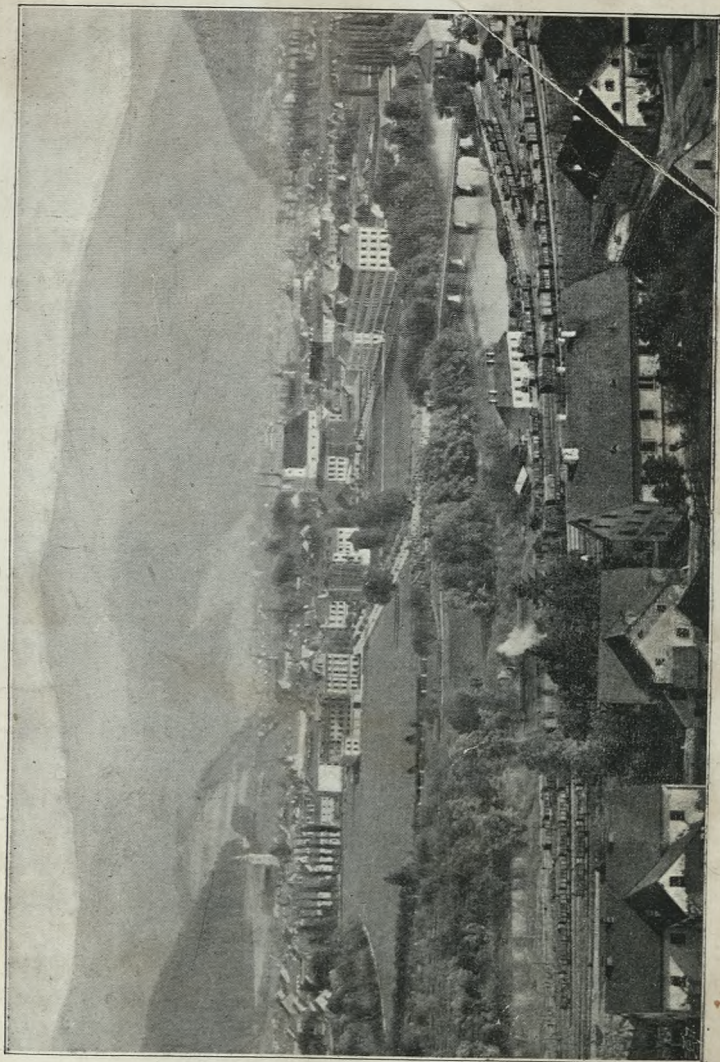
Öreg este volt már, mikor a szegény

vándorgyerek nagy fáradtan rátette a lábát a leobeni Mura-hídra. A város csendes volt, csak itt-ott akadt még egy-egy járókelő. Tépelődvé mérte végig a város utczáit, visszagondolt a szülei házra, jó édes anyjára s egy-egy sóhajtás lebbent meg az ajkán. Mikor meg az idegen világ, a bizonytalanság jutott az eszébe, elszorúlt a lelke fájdalmában.

— Eh! vigasztalta magát mégis. Hát nincs két erős karom, dologra való kedvem, szilárd akaratom és tántoríthatatlan szándékom? Ezekkel a tulajdonságokkal a jég hátán is meg lehet élni s én egy munkáskezet kereső bányavidéken félnék az éhenhalástól? Félre csüggedés!

A mint így töprengve felveti szemét a hegykoszorúra, észak felől száz meg száz fényes csillagot lát kikélni a földből. El-mélázva nézte ezt a szép tűzjátékot, de persze nem tudta magának megmagyarázni. Az pedig a kőszénbánya hulladékának örökös tüze volt. Nappal csak füstfelhő látszik ottan, éjjel pedig a zsarádnok szikrahányása.

A szénbánya hulladékát ugyanis, a mi agyagból, különféle kövekből és ezek közé keveredett szénrészecskékből áll, kis bányakocsikon, az úgynevezett *kutyákon* egy félre-eső lejtőre szállítják s ott halomba öntik.



Leoben.

1919



1919

Ez a halom ég ott éjjel-nappal. A kőszénben ugyanis, mint ezt akárki láthatja, a *kénvas* (pyrit) nevű ásványnak apró, aransárga szemecskéi találhatók. A nyomás melegétől s a beszívargó levegő *oxigén*-jétől aztán a kénvas vegyületi átváltozásnak indul, a mi a melegséget még jobban fokozza, úgyannyira, hogy a kőszéndarabkák meggyúladnak s a halom tömegében senyvedő tűz keletkezik. Fent pedig számtalan kis tűzokádó nyílás képződik, a melyeken füst és szikra száll fel, körülötte pedig a fényes *kátrány* rakódik le a kövekre, egyik bizonyosságául annak, hogy odalent kőszén senyved.

Hogy e tűznek égését mérsékeljék s kevesebb füst szálljon a városra, a népnek megengedik, hogy ezeken a hulladékhalmonokon kőszén mezgereljen. Némely szegény család összes tüzelőjét onnan szerzi ingyen, csak épen időtöltése fejében.

De miért nem gyúlad meg az egész bánya? Mert a szén belső tömege nem érintkezhetik a levegővel; a mi kifejtett szén meg érintkezik, az nincs nagy nyomásnak kitéve, a mi meleget adna. Különben a vasútak rakodóiban felhalmozott kőszén az itt elmondott okból nem ritkán önmagától, egész

tömegében meggyúlad, sőt a bányatüzek sem nagy ritkaságok.

E tanúlságos kis magyarázat után térjünk vissza az útczákon bolyongó Pistához.

Egyik fényről a másikra vetette szemét. Ez a másik fény a városháza karcsú tornyáról áradt a négyszögletes piacztérre, megvilágítván a múlt századbeli pestis-halál emlékére emelt szoborcsoportot és kilátást nyitván a 800 éves zömök őrtoronyra, a mely Leoben város legrégebb épülete.

Pista a városházán keresett menedéket. Onnan aztán elkísérték a mesterlegények külvárosi tanyájára, a *herberg*-re, hol tiszta szalmazsákon pihente ki a napi fáradaalmakat.

VIII. A kőszénbányában.

530/06

Harmadnapra már ott dolgozott Dobzó Pista a föld mélyében, a bányában. Elsőben az volt a teendője, hogy a kivágott kőszéndarabokkal megrakta a *tárnában* levő kutyákat s odatolta az *akna* emelőgépének padmalyára, aztán csengetyűvel jelt adott a felhúzásra. A felülről leérkező üres bányakutyákat pedig ismét a tárna munkahelyére szállította, a honnan szénnel megrakottan megint visszavolta az aknához és így tovább ezt művelte egész nap.

De nem sokáig volt ebben a foglalkozásban. Szorgalmával, értelmességével mihamar megkedveltette magát, bányász lett belőle s hegyes kalapácsával véste a kőszén öreg társai közt. Itt kifejtett munkaereje és tanúsított ügyessége feltűnt a munkavezetőnek s az igazgatóság a róla szóló kedvező jelen-

tések folytán heti bérét az öreg bányászokénak megfelelőképen fölemelte.

A bányában éjjel-nappal egyaránt folyik a munka olajlámpa világánál. S hogy minden bányász a napnak bizonyos szakában a föld felett lehessen és pihenhessen, az összes bányászokat két csoportra, a napnak 24 óráját pedig 8 órás időszakokra osztják s a melyik csoport 8 óráig dolgozik, az a következő 8 órában pihen s helyét a másik csoport foglalja el. E szerint, ha az időbeosztást reggeli 6 órától számítjuk, a lemenő csoport dolgozik délutáni 2 óráig; ekkor feljön és pihen este 10 óráig, a mikor ismét leszáll és ott marad reggeli 6 óráig. Ily váltakozással minden csoportnak minden második napon más-más 8 órai időszakban van pihenése, következőleg minden második napon 8 órai időt napvilágon tölt.

Ilyen a bányászélet.

Dobzó Pista erős fiatal ember létére a nappali pihenőnek csak egy részét fordította alvásra, másik részét pedig legtöbbször arra használta fel, hogy kigyalogolt a félórára eső Donawitz nevű gyártelepre, belemélyedt a vas- és aczélgyártás menetének szemléletébe s a mennyire bár iskolázatlan, de józan elméje megengedte, iparkodott kitanúlni azon

okokat is, melyek a gyártás körül való ezt vagy azt az eljárást szükségessé tették.

Nem csoda tehát, hogy a saját foglalkozásában is apróra megfigyelt minden dolgot, és pedig úgy a földalatti mint a földfeletti műveleteket egyaránt.

Egy vasárnap délután, a mikor már hó borította a hegyek ormát s az áldott nap-sugár ragyogta be a regényes völgykatlant, a föld félelmes sötétségéhez hozzászokott fiatal bányász lelkét különös érzés fogta el. A szülék és szülőföld szeretetének boldogító érzése. Beszélni szeretett volna otthon hagyott kedveseivel, először azóta, hogy hazúlról eltávozott. Mert addig, a míg merész vállalkozása biztos kenyérrel nem kecsegtette, szegylet volna övéinek hírt adni magáról. Most már nem kellett félnie többé, azon az úton volt, a mely céljához vezeti őt.

Fogta hát magát, megírta az első levelet szüléinek. És hogy tisztességes foglalkozását s komoly igyekezetre való szándékát bizonyítsa, leírta levelében mindazt, a mit a bányászat körében idáig tapasztalt.

Okos levelének idevágó része oly figyelemreméltó értelmességről tett bizonyosságot, hogy még a begedeni plébános is megdicsérte. Tanulságos magyarázataival érdemes

foglalkozni. Csak épen hogy rövidebben mondjuk el, a mit ő bővebben leírt.

A bányaművelésnél kétféle nyíláson át lehet a föld gyomrában levő ásványokhoz jutni s ugyanezeket lehet az ásványokat napvilágra hozni : *tárnán* és *aknán*.

A tárna nem egyéb, mint egy pinczealakú hosszú folyosó. Ha a föld lazatómegű vagy vizenyős, hogy a beomlástól lehet tartani, akkor a tárnát fával *kiácsolják*, sőt néhol kőbolthajtást is építenek benne ; de ha a föld, melybe a tárnát vájják, összetartó, szilárd, akkor nincs szükség semmiféle belső építményre.

Érdekes tudnivaló az, hogy a tárnát lassú emelkedés szerint építik, minekfolytán talaja kifelémenőleg lejtős. Ez azért van így, hogy az ásvány kiszállítása könnyebb legyen. A tárna talajára ugyanis vasból vagy fából készült talpakat raknak le s ezeken jártatják a kis kocsikat vagyis kutyákat. Egy szóval, a tárnában kis vasút van. Az üres kocsit betolják egészen az ásványfejtés helyéig, ott megrakják, azután egy ember rááll, a kutyát megindítja s az magától kifelé fut. Ha igen gyors a haladása, a kormányos egyik lábával megnyomja a kerékkötő féket s így a futást tetszése szerint mérsékli. Néha több

kutyát is egymáshoz kötnek s ilyenkor egy egész kis vonat robog a tárnában. A leobeni szénbányában két napvilágra nyíló tárna van.

Az akna már nem vízszintes menetű, hanem függőleges irányú nyílás. Egészen hasonlít egy négyszögletes ásású mély kúthoz. Ebből aztán vízszintes belső aknák vezetnek erre-arra, mégpedig az akna különböző mélyen eső pontjaiból, a mint az ásvány előfordulásának helye megkívánja.

Némely aknába a falnak támasztott apróbb, ide-oda dülő létrákon lehet lejutni. Ezen persze az ásványt nem hozzák fel, mert emelni nehéz volna, meg aztán a biztonság okából épített s egymás alatt 8—10 méternyire levő sok deszkafenéktől nem is lehetne azt a föld színére felhúzni. A felhozásra más, szabad vagy nyílt akna szolgál, melyen át *hengerkerék* segítségével kötelen húzzák fel az anyagot, mégpedig leginkább lovak. De van olyan nyílt akna is, mely lemenésre meg az anyag egyidejű felhozására is be van rendezve. Az ilyenek középütt véghosszig egy póznával kétfelé vannak választva, a nyílás felett pedig egy nagy vaskerék van, melynek bevágásából drótkötél függ le az akna mélyébe s a kötél mindkét végére egy-egy *emelőpadmaly* van erősítve; az egész

készüléket *aknaszállítónak* vagy emelőgépnek hívják. A kerekét gőzerő forgatja s ilyenkor egyik padmaly lemegy, a másik meg feljön. Egyiken leeresztik az üres, másikon meg ugyanazon időben felhúzzák a megterhelt kutyákat. Így aztán gyorsan megy a munka.

Ezek a padmalyokon szállnak le a bányászok s ezeken is jönnek fel. A szállító-padmalyok járását úgy tudják szabályozni, hogy ott áll meg, az előtt a belső tárna előtt, a hol akarják. S hogy a kötélszakadása esetén baj ne essék, a kötélszakadása esetén a padmalyt tartó vaskapocshoz, hanem egy rúgós készülékhez van kötve, melyből, ha a kötélszakad, a súly lefelé való nyomásának megszűnése folytán két vaskapocs oldalt vágódik az akna falába s a padmaly megáll.

A leobeni szénbányában két nyílt akna van, gőzemelővel ellátva. Az egyik 240 méter mélységű; két olyan torony elérne benne egymás felett, mint a bécsi szent István-templomé; de máshol vannak háromszorta mélyebb aknák is. Szinte borzasztó látni, a mint a leszálló emberek vagy bányakutyák nagy hirtelen eltűnnek, csaknem zuhannak a sötét mélységbe. Ily emelőgép padmalyára tologatta a kutyákat első ízben Dobzó Pista.

Levelében említette még a *szénosztályozó* műveket is, melyek deszkalejtőkől, rácsos hengerekből, emelő kerekekből, iszapoló csatornákból állanak s arra valók, hogy a széndarabokat nagyság szerint külön válaszsák s ez által értékesebbé tegyék. A szénporból, mivel az a tüzet elfojtaná s a rostélyon is áthullana, téglalakú darabokat (briquette) sajtolnak s úgy adják el.

IX. A kihallgatás.

A csótaji betörés tetteseit azóta szorgalmasan nyomozta a csendőrség. Természetes, hogy a törvény embereinek első dolga volt a bicska tulajdonosát kézrekeríteni, mert szinte természetesnek látszott, hogy ez a bűnös.

Nem volt nehéz felderíteni, hogy kicsoda az a Dobzó Pista és hová való. S a mikor az öreg Dobzónak fia bicskáját felmutatták, szemei könnybe lábadtak, de Pista hollétéről nem tudott más felvilágosítást adni, minthogy Stájerországba vándorolt vasipart tanulni. Pedig maga is jobban szerette volna, ha biztos útbaigazítást adhat, mert meg volt győződve, hogy fia a lopásban teljesen ártatlan. Sajgó szíve, hiába, megnyugvást nem találhatott.

Most azonban, hogy a levél megérkezett, első dolga volt az öregnek azt a bíróságnál

bemutatni, a mi sikerrel kecsegtető fonalat adott a törvény őreinek kezébe.

Alig múlt el néhány nap, a mikor két szuronyos osztrák csendőr jelentkezett a leobeni szénbánya igazgatójánál, hogy Dobzó Pista magyar alattvaló bányász kiadását kérik s őt egy lopás ügyében való kihallgatás czéljából az osztrák bíróság elé kísérik.

Az igazgató sajnálkozva a fiatal munkás szerencsétlen botlásán, nyomban előhívatta Dobzó Pistát s a csendőröknek átszolgáltatta. Egyben nem mulasztotta el dorgáló szavakkal illetni a szorongatott ifjút, a kinek multját a jó úr természetesen nem ismerte.

— Bocsásson meg igazgató úr ezért a kellemetlenségért, szól, büszke önérzettel Pista, de én teljesen tiszta vagyok s fogalmam sincs róla, miért keresnek engem ezek az emberek

— Jól van, szól szelíden az ősz tisztviselő, örülni fogok, ha semmiben sem részes s megígérem, hogyha ártatlansága bebizonyúl, helyét mindenkor elfoglalhatja a bányában.

Ezzel Pistát a csendőrök elkísérték.

A bíróságra érve, ott magyarul tudó tolmács segítségével a következő kérdésekre hallgatták ki Dobzót:

Hogy hívják? Hol született? Hány esztendő? Mi a foglalkozása?

Aztán így folytatta a bíró:

— Ön egy lopás elkövetésével vagy abban való részességgel van gyanúsítva, mely lopás ezelőtt körülbelül egy fél esztendővel történt Csótaj falujában. Mi a vallomása erre nézve?

— Közel egy fél esztendeje már állandóan itt vagyok Leobenben, a lopást tehát már ezért sem követhettem el.

— Tisztázzuk a dolgot. Mikor hagyta ön el a szülei házat?

— Szeptember 29-én.

— És mikor ért Leobenbe?

— Október 2-án este.

— A csótaji lopás szeptember 30-án éjjel történt. Nem lehetetlen tehát, hogy a bűnös ön s a tett elkövetése után, a hol alkalma volt, kocsira kapva, gyorsan folytatta útját Leoben felé. Mit szól ehhez?

— Bizonyítani tudom, hogy mindenütt gyalog jöttem; szíves szállásadóim igazolhatják, mikor és hol töltöttem az éjszakát. Tisztán kimutathatom, hogy a szeptember 30-iki éjszakát Vasvármegye nyugati szélén Pinkafőn töltöttem.

— Ennek bizonyítására valószínűleg még szükség lesz. Hogy van az mégis, hogy a betörés színhelyén az ön nevével ellátott zsebkést találtak?

E szavakra Pista egészen elhűlt. Teremtő Isten, gondolta magában, csak nem Rajkó Mihály, a sümegi fazekas, az én útitársam a tolvaj?

— Ez előttem megfoghatatlan.

— Beszéljen világosan!

— Igaz, volt egy zsebkésem, melynek nyelére magam véstem a nevemet. Ezt útközben egy Rajkó Mihály nevű sümegi fazekasnak ajándékoztam, kinek elakadt szerkerét kiemelni segítettem. Ez történt elindulásom napján, szeptember 29-én.

— Micsoda okból ajándékozta ön a zsebkést a nevezett Rajkó Mihálynak?

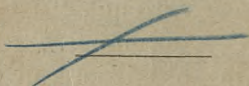
— Csupán barátságból. Elbeszélgettünk egy kis korig, ő a maga dolgairól, én a magaméről. Aztán emléket cseréltünk; ő adott egy »Sümeg« felíratú butykost, én meg a kést.

— Vallomását jegyzőkönyvbe foglalom s ön neve aláírásával itt el fogja ismerni. A jegyzőkönyvet aztán átteszszük a magyar büntető bírósághoz, mely ez ügyben Rajkó Mihály sümegi lakost is bizonyára ki fogja

hallgatni. A felvett vallomás alapján nem látom szükségét annak, hogy önt letartóztassam, azért ezennel szabadlábra helyezem.

Nem lehet mondani, hogy a szabadonbocsátás hallatára Dobzó Pista kiugrott volna a bőréből örömeiben. Tudta ő, hogy az ártatlanság diadalmaskodik mindenkor. Csak az otthonvaló gyanúsítás fájt neki meg az a tudat, hogy bányásztársai is rosszat fognak gondolni felőle. Tiszta lelkiismerete azonban megnyugtatta s így lépett az igazgató elébe, ki helyének elfoglalására parancsolta.

De az eset titokzatossága mégis felfokozta benne az érdeklődést.



X. Sümegeen.

Rajkó Mihály, a sümegi fazekas, már már elfelejtette a meszesi kapaszkodón megeseett históriát, a mikor a nagyerejű suhancz, Dobzó Pista, kiemelte szekerét, a zökkenőből. Nem is csoda, ha elfelejtette, hiszen nem volt már meg a csontnyelű bicska, a mi őt arra a közönséges, mindennapi eseményre figyelmeztette volna. A jó fazekas-mester tehát minden gond nélkül folytatta az apjától reá maradt ipart, úgy, mint eddig, csak Gyurka fiának meg Anna leányának szép növekedése felett való öröme rázta fel őt néha a mindennapi élet egyhangúságából.

A sors azonban úgy akarta, hogy a meszesi kapaszkodó históriáját a törvényemberei újítsák fel a Rajkó Mihály emlékezetében.

A Dobzó Pista vallomásáról felvett jegyzőkönyv alapján ugyanis első dolga volt

a hatóságnak a megnevezett fazekasmester kihallgatása, mégpedig azért, mert a csótaji bűneset szálai a bicska nyomán az ő háza irányába vezettek.

Nagy volt hát a meglepetése, mikor egy sümegi rendőr a városházára szólította a becsületben őszülő polgárembert

— Mit akarnak velem? kérdezte Rajkó fojtott hangon.

— Nem tudom, felelt a rendőr.

— A bíró úr hívat?

— Igen; de csendőrök is vannak ottan.

Rajkó Mihálynak minden hajszála megberzent. Nem félelmében, de szégyenletében. Azonban végigtekintve multján, nyugodt lélekkel indult a városházára.

A bíró elmondta neki, hogy a csendőr őrmester úr akar beszélni vele valami lopás ügyében. Legyen hát olyan szíves, feleljen a kérdésekre minden habozás nélkül.

Ő, és habozás nélkül felelni? Hát mi haboznivalója lehet neki? Nem tudja ezt a város bírása?

Hanem a kihallgatás csak megtörtént. Nem volt nehéz felelnie, de nehéz volt elviselni a gondolatot: hogy már maga a gyanú is mily kétes színben tűnteti fel még a legtisztább jellemű embert is. És hej!

milyen könnyű gyanúsítani, de milyen nehéz a gyanú súlya alól szabadúlni !

Nem írunk le minden kérdést és feleletet, a miből a kihallgatás állt, hiszen a Rajkó vallomása úgylis mindenben összevágott a Dobzó Pista vallomásával. Egy fontos részletet azonban el nem hallgathatunk.

— A bicska tehát a kenyeres tarisznyájában volt és azzal együtt lopták el. De micsoda körülmények között ? kérdezte az őrmester.

— Mikor Dobzótól elváltam s Csenkesz falujába értem, kifogtam a lovaimat etetni. Abrakoláskor tűz támadt a faluban. Én is oda futottam s mire eloltottuk az égő boglyát és visszatértem az állásba a lovaimhoz, tarisznyámnak hűlt helye volt. Kenyéren, szalonán meg a kérdéses bicskán kívül holmi értéktelen apróság volt még benne, hát nem is ütöttem lármát miatta, hanem befogtam és megindúltam. Örültem, hogy nagyobb károm nem esett.

— És kire van gyanúja Rajkó uramnak ? kérdezte a csendőr.

— Nem szeretek gyanúsítani senkit, de ha már meg kell mondani, hát arra a ripacsosképű magas sovány emberre, a ki

épen akkor fordult Csenkesz felé, mikor Dobzó Pistával búcsúzásra kezét szorítottam.

— Ismeri közelebbről azt az embert?

— Soha sem láttam életemben sem az előtt, sem az után.

— Köszönöm, szólt az őrmester a megnyugtató hangján.

Azután aláíratta Rajkóval a vallomási jegyzőkönyvet s illedelmesen szalutálva, társával együtt eltávozott.

Rajkó még néhány szót váltva a bíróval, kétkedő gondolatok között haza ballagott.

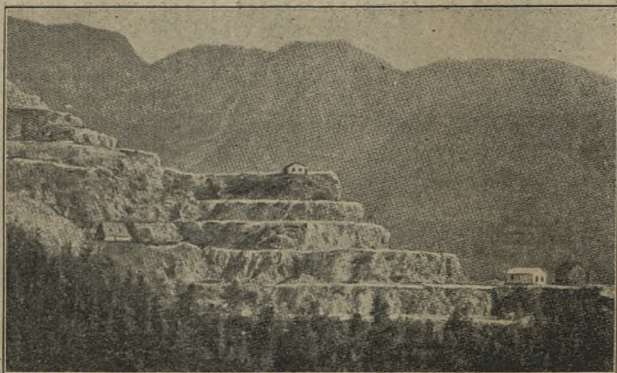


XI. A kirándulás.

A hogy a tavasz beköszöntött, a környék lakói, kiknek időben és pénzben tellett, megindultak Leoben gyönyörű vidékének látogatására. Leobennél kezdődik ugyanis a nyugat felé eső igazi *alpesi tájék*, a melyen a fenyvesekkel borított alacsonyabb lejtők felett büszkén emelkednek magasra a 2000 méter kopár mészkőhegyek csúcsai. Ezek a kopár, sziklás hegyek adják meg az alpesi tájék jellemét a szirtről-szirtre ugrádozó zergékkel, melyeknek itt van a tanyájok. S a kies zöld erdők felett e kietlen puszta ormok és kopasz, szürke hegyoldalak oly elragadó ellentétet mutatnak, hogy gyönyörűség nézni.

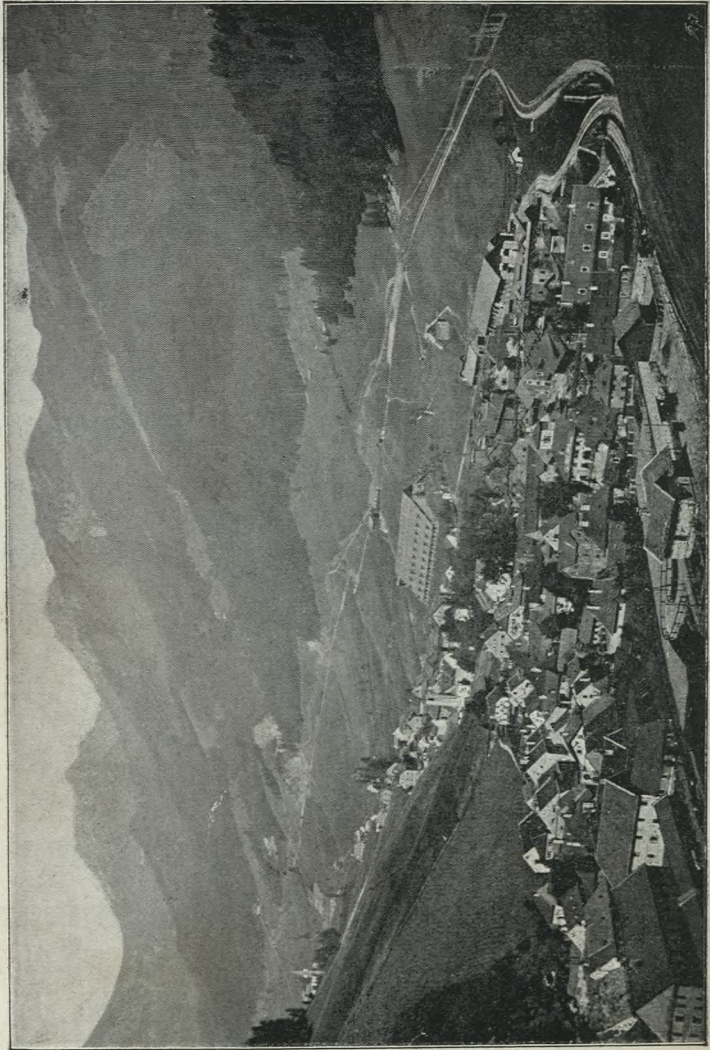
Dobzó Pista is egyet gondolt magában, szabadságot kért egy pár napra és elment beljebb, nyugat felé, vidéket látni. De nemcsak a vidék látása vonzotta őt. Hallotta,

hogy egy félnapi járóföldre van Stájerország legnagyobb nevezetessége, sőt a mi egész Európában híres, az 1537 méter magas *Erzberg*-hegy, mely úgyszólván tiszta vasérczből, az ú. n. *vaspátból* áll. Ezt akarta ő látni.

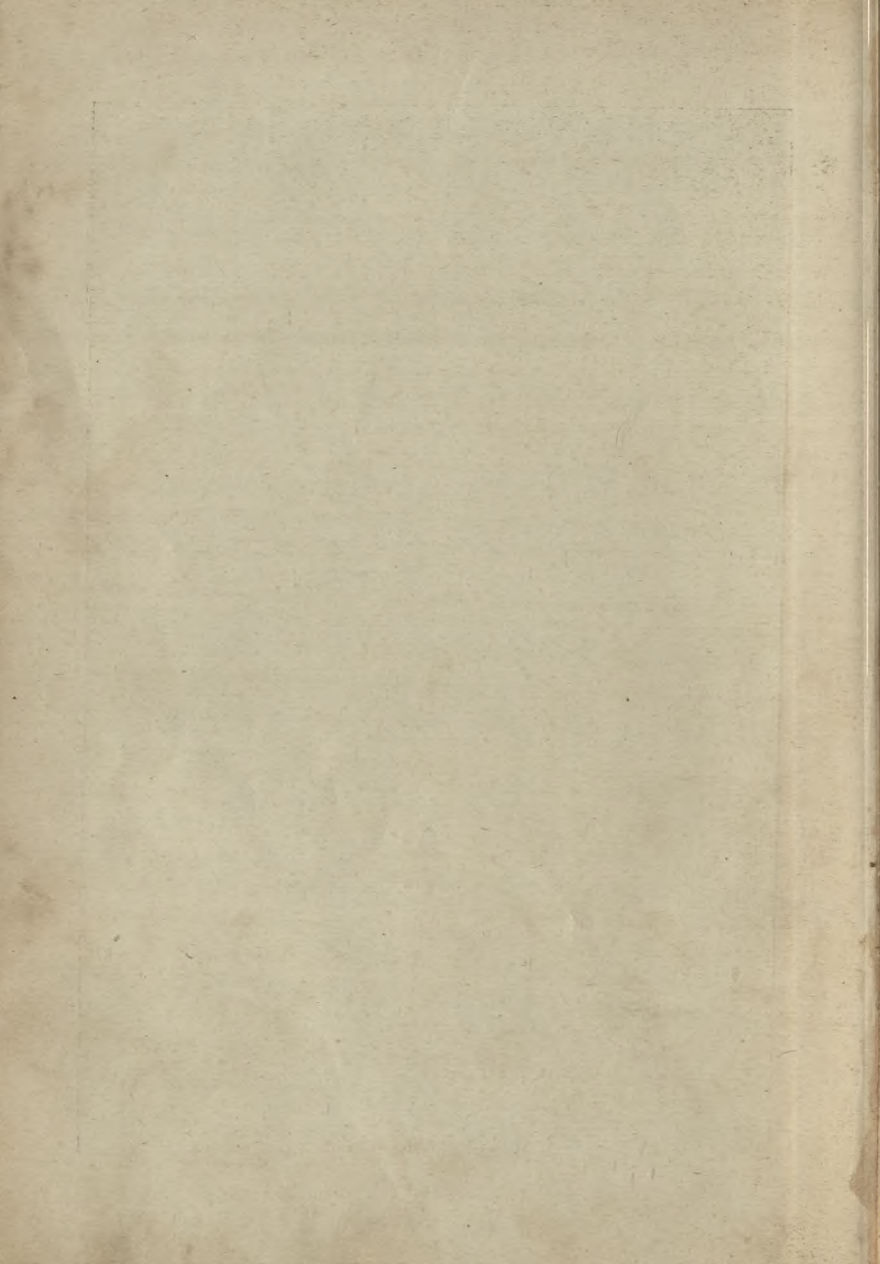


Részlet az Erzbergből.

Persze, hogy most is gyalogszerrel indult. Útja két régi városkán vezetett keresztül: először Trofajachon, azután Vordernbergen. Ez utóbbtól egy 900 méter magasságba emelkedő hegygerinczre vezet az országút, innen meg meredek lejtőn a harmadik régi városkába: Eisenerzre ereszkedik alá. E városka felett emelkedik az Erzberg.



Jahn Vorderberg.



Híres helyek ezek. Az országutat már a régi római nép csinálta vagy másfélezer esztendővel ezelőtt. Azért csinálta, hogy az Erzbergből fejtett vasérczet haza szállíthassa. Az említett három városka pedig azért nevezetes, mert azokban építették ezelőtt 8-900 évvel a stájerországi első, a mostaniakhoz képest tökéletlen olvasztókemenczéket.

Ezt a vidéket, mely ma hemzseg a nyári látogatóktól s a vasipart úzó munkások ezreitől, valóban érdemes volt megtekinteni.

A Dobzó vizsgálódásának főtárgya az Erzberg volt. Ez az a hegy, mely már másfélezer év óta ontja a vasérczet, melynek anyagából készítették az egykori »norikumi aczélt«, a miből azután a római katonák fegyvereit kovácsolták. Ez az a hegy, melynek tárnáiban több osztrák uralkodó, ezek közt József császár is csákánynyal vágta az érczet, hogy a bányászok munkája iránt való elismerését bizonyítsa. Ez az a hegy, mely jelenleg 2000 bányásznak ad kenyeret s évenként 10 millió métermázsa vasérczet szolgáltat s ebben a mértékben még 800 esztendeig bírni fogja. Egy kincsbánya, akár ha aranyat rejtene méhében.

S mit látott és tapasztalt itt Dobzó Pista?

A legérdekesebb az újabbkori bánya-

művelés. Jelenleg ugyanis nem tárnákban, sem aknákban ássák itt az érczet, hanem *napvilágon* (Tagbau), mint valamely kőbányában a követ. S hogy könnyebb legyen az ércz fejtése és lehordása, azért *emeleteket* (Etage) vágtak a hegy felületén, melyek



Eisenerz.

10—15 méter magasak. A hegy csúcsáig 43 emelet van. A hegy oldala tehát 43 óriás lépcsőfokot mutat, mintha egy kis dombra ugyanennyi rendes kis lépcső vezetne. S az emeletek oldalában egyes pinczeszerű nyílások találhatók, melyek nem egyebek, mint a régi rómaiak tárnái. E régi tárnákban abból

a korból fentmaradt szerszámokat is találunk, melyeket a hegy alján elterülő Eisenerz városka múzeumában őriznek.

Hová is tűnt e régi korszak s hová is jutottunk a tudomány újabb vívmányai folytán! Míg annakelőtte hegyes kalapáccsal vágták itt az érczet, ma dinamittal robbantják; míg hajdanában fatalicskán emberek szállították e becses vaskövet a völgybe, ma ezt a munkát gépek és csúsztatók végzik.

Még egy érdekes dolgot látott itt Dobzó Pista: a *vasvirágot*. Így hívják az itt előforduló hófehér mészkövet, mely gyujtófa- vagy tollszárvastagságú girbe-gurba ágakból áll. Egy tenyérnyi kődarabra 20—30 ilyen ág van odanőve s egynek-egynek hossza olykor 2—3 decziméter. A szebbeket a bánya múzeumában helyezik el, mely ott van a hegy oldalán épült házaeska egyik szobájában. S hol találják e nevezetes és az Erzbergre jellemző vasvirágot? A vasércz hasadékaiban. E hasadékok oldalaira van az nőve. Gyönyörűség egy ilyen fehérlő hasadékba belenézni, hová Isten napjának sugara akkor világított be először, mikor érczfejtésközben betörték e nyílás falát. Ki tudja, hány ezer meg ezer év óta volt a vasvirág itt örökös se-

tétségben, elzárva portól, szeméttől; azért maradt ilyen fehéren.

Mindezt jól szemügyre vette Dobzó Pista, de sőt felvilágosítást is kért egyről-másról.

S mikor így bejárta az Erzberget, jól megebédelvén az eisenerzi vendéglőben, ismeretekkel meggazdagodva indult vissza Leoben felé s este már bányásztársainak beszélte el tapasztalatait.

Ezek azonban már jól ismerve az Erzberget, inkább érdeklődtek a sörös kancsók, mint a Pista előadása iránt.

XII. A bicska története.

Csótaj és Begeden közönségét immár két esztendő óta foglalkoztatta a Rovás zsidó házában elkövetett lopás. A nép sehogy sem tudta megérteni a tettesek kézrekerítésének ekkora késedelmét, holott az otthagytott ezüst gomb, de különösen a névre vésett bicska kellő kiindulást szolgáltatathatott volna a bűnösök felkutatására.

Ez időtájban a csákvári vásárosok épen erről az esetről beszélgettek a Danzinger korcsmájában. Az ivószoba tele volt pápa-füsttel és borgőzzel, a mi a félreöntött ital felszálló párájából keletkezett. A mulatság azért csak folyt zavartalanúl, mint a bor, melyet alig győzött a korcsmáros a hosszúnnyakú üvegekben felhordani. Az idegenek közt ott lézengett néhány helybeli ember is, legkevésbé hiányozván Fülneki András, az egyházfi.

— Már én csak azt mondom, szól
egy báránybórsapkás atyafi, hogy itt nem
akarnak igazságot tenni.

— Ugyan kinek a kedvéért nem akar-
nának? kérdezte hirtelenében a mozgékony-
testű Rovás.

— Hát a magáéért, ha tudni akarja,
felelt egy középkorú zömök ember.

— Nos? nézett rá megütközve a korcs-
máros.

— Mert mindenki csak a zsidó kedvét
keresi; még a törvény is annak fogja pártját.

— Maga ugyan megadta neki, édes
barátom, felelt a zsidó. Hát nekem, a ki
károsodtam, nem az volna-e jó, ha megfog-
nák a zsványokat? Hiszen akkor talán a
károm is megtérülne.

— Már ez igaz, vágott közbe egy hig-
gadt öreg. Minek is beszélsz te Dániel olyan
bolondokat, ha nem tudsz okosat beszélni.
Nem csudálnám, ha mezőbíró nem volnál a
falutokban.

Erre aztán a köpczös atyafi elhallgatott.

— Eh mit tudnak magok! Ez a Fül-
neki András hangja volt, a ki felkélve ol-
daltesső helyéről, az idegenek társaságába
ékelődött.

— Maga talán tud valamit? Kíváncsis-
kodott egy jóképű menyecske, a ki nyilván
a köpczös ember felesége volt.

— Hogy tudok-e? De tudok ám!

— Ugyan mit, édes galambom, esde-
kelt a menyecske.

— Hát mindent. Ki tudna mindent,
ha nem én. Hanem elébb hadd nedvesítsem
meg a kiszáradt torkomat, hogy könnyebben
essék a beszéd.

A menyecske sem volt rest, hanem
hogy az egyházi nyelvét annál jobban meg-
oldja, vagyis hogy a maga kíváncsiságát ki-
elégítse odanyomott egy tele poharat a
Fülneki kérgestenyerű kezébe.

— Hát az úgy van, a hogy a mai vá-
sáron a czédulaháznál hallottam a dobostól.
Az még nálam is többet tud, mert nem az
ujjából szokta szopni.

Erre nagy nevetés lett, hogy hát Fül-
neki az ujjából szokta szopni a tudományát.

A menyecske unszolására aztán meg-
eredt a falu szájának a nyelve, miközben a
vásárosok az asztalra könyökölve hallgatták
a vásári dobostól került igazságot.

— Hát úgy áll a dolog, hogy a tette-
seket nem tudják megtalálni Mert az egyi-
ket, a melyik bizonyosan cigány volt, nem

lehet a többi czigány közül kiválasztani, mint a konkolyt a búzából, mivelhogy mind egyforma zshivány, meg naplopó, a menyői csak van; a másik meg, a begedeni ezermester fia, a ki a bicskáját hagyta itten, ott kujtorog valahol idegen országban. Bottal üthetik a nyomát mindeniknek.

— Ennyi az egész? Szólt a menyecske várakozásában csalódva.

— Még ennél is több kellene? felelt boros bajuszát törölgetve az egyházi.

Ebben a pillanatban lépett az ivóba a begedeni fiatal jegyző, a ki szintén a vásárról igyekezett hazafelé.

— Adjon Isten jó estét gazduram, fordult az elébb szóló higgadt öreg emberhez és kezét fogott vele. Nos hát mi ujság van Dorokon?

— Nincsen ottan semmi, jegyző uram.

— Miről beszélgetnek olyan figyelemmel?

— Hát ezek itten a Danzinger esetét tárgyalják.

— Egyelőre kiderítetlen marad a dolog.

— Hogy-hogy?

— Mert Dobzó Pista, a ki most Stájerországban bányászcodik, bebizonyította, hogy a lopás éjjelén Vasvármegye területén volt; az a sümegi fazekas pedig, Rajkó Mihály,

a kinek Dobzó a bicskát ajándékozta, azt vallotta, hogy egy ragyásképű emberre van gyanúja. De hol keressék azt a ragyásképűt? Csak nem lehet minden ripacsosábrázatú embert e miatt az eset miatt törvény elébe állítani.


— No az már szent igaz, felelt helyeslőleg az öreg gazda.

— Nem biz a! vágott a beszédbe Fülneki. Hiszen akkor legelőször Surján Mátyást kellene áristomba tenni, utána meg a többi ragyavertet. Nem úgy van, jegyző uram?

— Persze hogy úgy van; de alap nélkül senkit sem szabad gyanúsítani.

A jegyző érezve a csapszék büzhödt levegőjének fojtó hatását, mihamar búcsút vett a társaságtól, mire a vásárosok is szerökre kapva, eltávoztak.

Csak Fülneki András maradt a helyén, hogy bevárja a hétórai harangozás idejét. A korcsmából csak nem fog elsőnek haza menni, inkább utólsónak. Mert hát ezt ő már úgy szokta.



no gyan szék

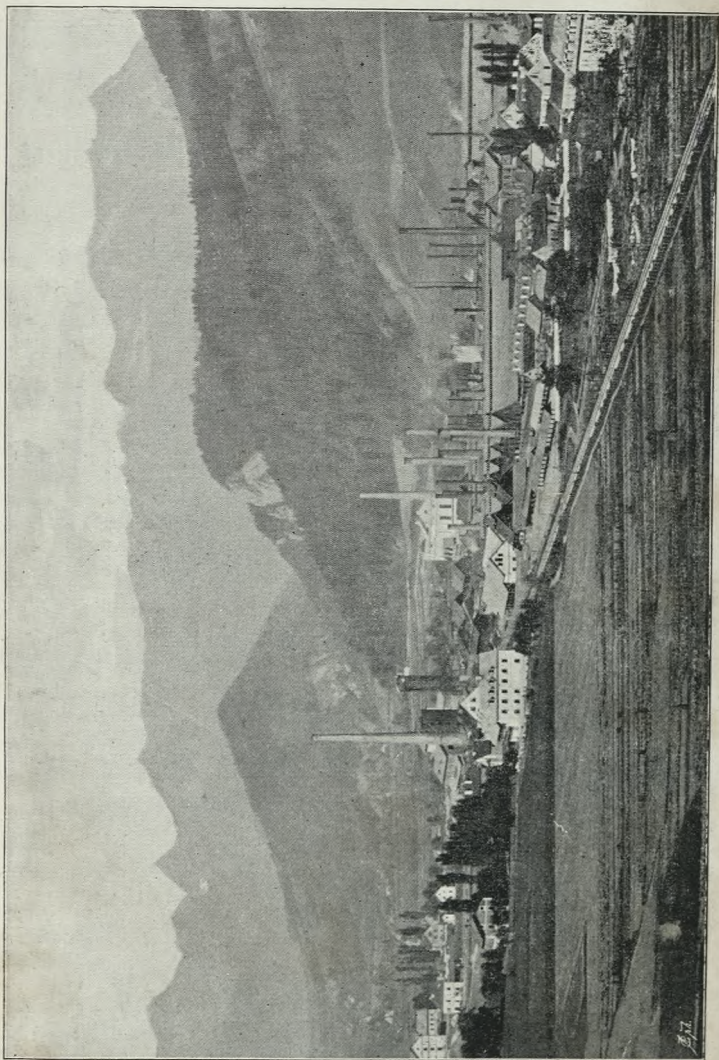
XIII. A vasgyúró.

Ha Leobenből kifelé tartva, átmegyünk a Mura nyugat felé eső hídján, alig folytatjuk útunkat néhány perczig a hirtelen délre kanyarodó országúton, máris szemünkbe ötlík jobbkéz felől a donawitzi gyártelep 20—25 magas kéményével, melyek egész füstfelhőt okádnak a völgyre. A kémények erdejéből büszkén emelkedik fölfelé az öreg kürtő s 75 méternyi szédítő magasságával és vaspántokkal körülvelt széles testével fennen hirdeti, hogy ő hozzá hasonlót messze földön sem igen találni.

Az egész gyártelep csupán csak vas és aczél előállításával foglalkozik s harmadfelezer munkásnak ad kenyeret.

Bent a tűz sistergése, a gépek zúgása, a hengerek csikorgása és a kalapácsok zuhanása bódító zajba vegyülnek.

3198



Denevitz.

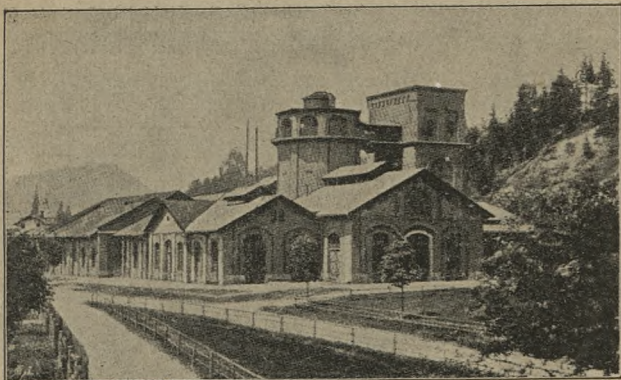
A telep nyugoti részén van a *kohó*. Ez egy 2—3 emeletnyi magas, gömbölyűre épített kemence, melyben szakadatlanúl ég a tűz, még szent karácsony napján is. Ide hordják az erzbergi vasércz egy részét, hogy tiszta vasat olvaszszanak belőle.

Az érczet arrarendelt szállító készülékkel felhúzzák a kemence tetejéig s ott öntik be annak izzó belsejébe; rá mindjárt egy másik kis kocsi szenet meg egy kevés mészkövet zúdítanak utána és így tovább rétegesen, vegyesen. A nagy gép meg levegőt fujtat a kemence aljába, a mitől pokoli meleg keletkezik odabenn. Ettől a melegtől meg a szén hatásától kiolvad a vas az érczből s leülepszik a kohó fenekén, míg a mészkőből s az érczben foglalt más kőféle anyagokból képződött folyós *salak* az olvadt vas színén úszva marad. Most egy munkás hosszú vasrúddal kiböki a kohó száját elzáró agyagdugót s az olvadt vas vakító fénynyel ömlik kifelé a homokból formált árkocskákba, elviselhetetlen meleget terjesztvén maga körül. A vassal együtt a salak is kifolyik, de azt az izzó vas felületéről szénvonóhoz hasonló vaseszközzel hamarosan lehúzzák.

Ez így meggy napjában 4—5-ször s mindannyiszor 3—400 métermázsa vasat

csapolnak le a kemenczéből. A leeresztett vasat aztán vízzel locsolják, hogy hamarabb hűljön s mikor meghűlt, nagy kalapácsal összetörik. Ez a *nyers vas*.

Hanem a nyers vasat még nem lehet kovácsolni, mivel kemény, merev és töré-



A trofajachi vaskohó.

keny. Csupán öntésre alkalmas. Hogy a nyers vasat kovácsolhatóvá, azaz nyújthatóvá és lapíthatóvá tegyék, sokat kell még vele foglalkozni.

Ugyanis azonmódon, darabokra törve, behányják a pékéhez hasonló kemenczébe s a kemenczén keresztül kőszénlángot vezetnek. A láng megolvasztja a nyers vasat s

az úgy szétfolyik és elterül a kemence fe-
nekén, mintha vizet öntöttek volna belé.
Most a kemence ajtaján levő nyíláson hosszú,
görbevégű, kovácsolt vasból készült rudat
dugnak a megolvadt nyers vasba s elkezdik
kavarni. E közben a nyers vas mindinkább
sűrűsödik, míg végre a kenyértésztához ha-
sonló tömörségűvé válik. Ekkor nagy dara-
bokra szaggatva kiveszik a kemenczéből, oda
teszik az 50—60 métermázsás gőzpöröly alá
s az vályogformára kalapálja. Kalapálás köz-
ben egy munkás nagy harapófogóval forgatja,
igazgatja a vasdarabot, egy másik munkás
pedig a gőzpörölyt kormányozza.

Ekként készül a kovácsolható vas, mely
lágú, engedékeny, nyújtható. Ebben külön-
bözik a nyers vastól.

Most aztán a vályogformájú vasdara-
bokat egy másik kemenczében izzóvá tüze-
sítik s aczéllhengerek közt különféle alakú
rudakká nyújtják, mint a minőket a vas-
kereskedésben eleget láthatunk.

A vaskavarásnál alkalmazott munkáso-
kat méltán nevezik *vasgyúróknak*, mert ők
végzik a legerősebb munkát. Azért egy ke-
mence mellett 2—3 vasgyúró alkalmaznak,
kik a nagy hőség és fáradság következtében
felváltva dolgoznak, 10—15 perczig foglal-

kozván egy-egy a kemence körül, mert tovább nem bírja kiállani.

E megtermett, szálas emberek közül különösen kivált egy fiatalképű, de herkulési erejű munkás, a ki felső testét mezítelenül hagyva, szótlanul és kidagadt izmokkal kezelte a kavaróvasat.

Ez Dobzó Pista volt . . .

Stájer és más országbeli társai bámúlva nézték a fiatal ember szépen kifejlődött testét, nagy erejét és roppant kitartását s nem minden irigység nélkül beszéltek róla a pihenő órákban a sörös kancsók mellett, mert ilyen ember nem egyhamar fordult meg Donawitzon. Keresett is Pista bőven ; 3—4 forint volt az ő napi bére.

E szép kereset tudatában bizonyára nem egyszer eszébe jutott a begedeni kis napszám meg a Rajkó Mihályhoz intézett kérdése : hogy jól fizetik-e Stájerországban a vas munkást ?

Nem adnánk a donawitzi vasgyártásról teljes képet, ha még meg nem említenénk, hogy az ottani aczélgyártásnak egyik módja egészen megegyezik a fentebb leírt kavaró eljárással, csak hogy ha nyers vasból aczél akarnak készíteni, akkor az anyagot hamarabb ki kell venni a lángkemenczéből. A ki-

vétel idejét az arra rendelt munkások az olvadt anyag felett való kékes láng színéből igen jól meg tudják ítélni és pontosan eltalálják. Ha késnek vele, aczél helyett megint csak kovácsolható vasat kapnak.

XIV. Katonaélet.

A mikor Dobzó Pista berukkolt katonának, hogy magyar honpolgári kötelességét teljesítse, ezrede akkor Grácban feküdt. Annál jobb, gondolta magában, legalább közel vagyok a vasipar vidékéhez, a hol megalapítottam szerencsémét. Úgyis csak oda húz vissza a szívem, ha majd kiszolgálom a három esztendő. Tudom, szívesen látnak ott még éjszaka is.

Vett magának, mint a többi regruta, egy kis faládát, hogy legyen hová tenni a prófontot, a suvikszot meg a butykost, a mit jó lesz hében-korban elővenni, ha lesz benne innivaló. Egy öltözet ruhát megtartott, a miben berukkolt, a többit meg haza küldte a szüléihez, hogy viseljék gondját, a míg kiszabadúl. Majd kiporozza Erzsí húga olykor-olykor. A mi pénzecskét pedig megtakarított, beletette a takarékbába; szükség

lesz rá a katonaságnál. A könyvecskét elcsukta a baka-almárjomba, a hogy a faládát nevezte.

— Micsoda maga? kérdezte tőle a szakaszvezető első rukkoláskor.

— Vasmunkás vagyok.

— Nem jól van. Nem azt kérdeztem. Szakaszvezető úr, alázatosan jelentem, cs. és kir. infanterista vagyok. Ezt kell mondani. Tudja maga, mi az az infanterista?

— Igen is tudom.

— Hát mi?

— Szakaszvezető úr, alázatosan jelentem, az infanterista annyi mint baka.

— Szamár! Az infanterista annyi mint gyalogos. Gyalogos pedig van többféle. Az egyik olyan bugyogót hord, mint egy pitlezsák; ez a polyák gyalogos. A másiknak meg olyan feszes a nadrágja, mint ha abban született volna; ez a magyar baka. Tudja?

— Igen is tudom.

— No hát. A többit majd megtanúlja a téli iskolában. De azt már most kell magának meg a többi bundásnak is tudni, hogy a magyar baka az úr Isten első katonája. Érti?

— Igen is értem.

— No hát.

A szakaszvezető úr kemény egy legény volt Kicsi, alig ért a Pista válláig, de erős, mint a borsszem. Valamikor kisbíró volt odahaza, az öreg bíró jobb keze, hát már a czivil életben hozzászokott a basáskodáshoz. Ha úgy fárasztó gyakorlat után izzadtan, porosan hazakerült a szakasz, a fűhrer úr végignyúlt az ágyán kényelmesen s mikor a bakák javában benne voltak a puczolásban, olyankor szokott egy kiáltással vizet parancsolni. Melyik fél bakkancsban, melyik nadrág nélkül, de kirohant valamennyi, akár ha a király mondta volna. Jaj volt annak, a melyik utolsó volt a futásban; pedig egynek csak kellett utolsónak lenni.

Húsvétra már Dobzó Pista két csillagot varrt a gallérjára, őszre pedig a harmadik csillag is odakerült. Mostan hát már nem szaladgált a kútra vizet hozni a kis szakaszvezetőnek, de annál szívesebben barátkozott vele, mert másképen derék egy fiú volt. Sokszor látták őket a kantinban együtt iddogálni.

A második őszön megint berukkoltak az új önkénytesek az ezredhez. A kis fűhrer váltig vígasztalta a szakaszához osztott tanúlt gyerekeket, hogy majd embert csinál ő

belőlök. Dobzó Pista azonban másként fogta fel a dolgot. Tudta ő jól, hogy azok jóézésű, finomnevelésű, tanult ifjak, a kikkel bár szigorúan, de emberségesen kell bánni.

S midőn a szakaszbeli önkénytesek nevét és származáshelyét sorba tudakolta, hát egyszer csak egy csinos szőke fiúra kerül a sor, a ki Sümegre való Rajkó Gyurinak jelentette magát.

Dobzó Pistának elállt szeme-szája. Ugyan hol is hallotta ő ezt a nevet? Meglepetésében nem is jutott hirtelen eszébe. De nem faggatta tovább az önkénytest, mert szolgálásban voltak. Majd lesz erre még alkalom elegendő.

Pistának az önkénytesekkel való jó bánásmódja feltűnt a százados úrnak. S mikor egyszer a gyakorlótéren figyelemmel kísérte a fegyverfogásban való tanítását s hallotta német nyelven is teljesített magyarázatait, annyira megtetszett neki a különben testileg is ajánlatos szakaszvezető, hogy őrmesteri rangra való előléptetésre felterjesztette az ezredesnek.

Rá egy pár hétre már a kis főhrer is haptákban állt Dobzó Pista előtt, mondván:

— Őrmester úr, alázatosan jelentem, reggelig való kimaradásra engedelmet kérek.

— Jól van jól, te vén kópé, elengedem a szalutálást, mert nem vagyunk hivatalos helyen. Minek neked az a nagy szabadság?

— Ha megengeded, édes barátom, őrmester úr, hogy csak így szólítsalak, hát megmondom, hogy a sógorom van itt a falumból, azzal szeretnék egy kicsit elmulatni.

— No csak eredj, mulass, de vígyázz a becsületre és be ne rúgj.

Ebből is látszik, milyen derék ember volt Pista; szíve tele baráti érzéssel.

Meglátszott ez rajta akkor is, mikor úgy néha Rajkó Gyuri önkénytelenséggel beszélgetett az otthonvaló viszonyokról. Nem átalotta elmondani, hogy ismerkedett meg az édes apjával s akár hányszor ittak közösen az emlékezetes butykosból néhány kortyot.

— Hát a húga? Ha jól emlékszem, Annának hívják.

— Igen, őrmester úr, Anna a neve. Már ő is nagy lány lett azóta. Egészséges, víg, szorgalmas; édes anyámnak jobb keze a házi teendőkből.

— Ha kiszabadúlok a katonaságból, inektova fél esztendő múlva, akkor majd bátorkodom egy kis kitérővel kedves szüleit meglátogatni.

— Isten hozza, őrmester úr. Igen jól fog esni mindnyájunknak, nagyon szívesen látjuk. Akár együtt mehetünk, mert én is akkor végzem önkénytesi évemet.

Az egyezséget megkötötték.

XV. A váratlan találkozás.

Elérkezett a harmadik katonai esztendő vége. Lefujták az őszi nagy gyakorlatot s Dobzó Pista megint a szabad civil élet gyönyörűségein kezdett gondolkozni. Előszedte a kis ládában heverő szürke öltözetet; ebben fogja ő kedves szüleit meg az öreg Rajkót nem sokára viszontlátni.

A Rajkó Gyuri szívét, ki az önkénytesi vizsgálatot sikerrel letette, nemkülönböztettedes örömek fogták el a bakancstól való megszabadulás gondolatára. Dobzó Pista immár megszűnt fölebbvalója lenni s most mint jó barátját tartózkodás nélkül keblére ölelhetette. Mert sokat is köszönhetett az egyszerű vasmunkásnak, a ki a Stájerországban eltöltött évei alatt elsajátított német nyelvi ismereteivel és józan felfogásával nagy segítségére volt a csak magyarul tudó önkénytesnek.

Más nap már a hazaindulás napja volt.

Csak a búcsúeste volt még hátra, a mit a végzett önkénytesek szokás szerint a tiszturak társaságában tartanak meg.

E barátságos együttlét kellemetességeit egy kedves meglepetés előzte meg. Az öreg Rajkó és Anna leánya épen akkor toppant be Gyurihoz, a mikor társaival az aznapi multság rendezéséről tanácskozott. Gyuri, a ki húsvét óta nem látta atyját és testvérét, örömtől kitörő felkiáltással ugrott kedveseinek ölelésére. Aztán rövid beszélgetés után, mit sem sejdítetve az érkezetekkel, így szólt hozzájuk :

— Most pedig édes apám, jöjjenek velem a kaszárnyába, ott bemutatom az én kedves őrmesteremet, a kivel őszinte barátságot kötöttem.

Úgy is volt.

Édes atyját és testvérét bevezette a kantin külön szobájába, ő maga pedig felszaladt az emeletre Dobzó Pistáért, a ki bakamódra épen ott hevert a pokróczos ágyán, elmerengve szemlélve a fogason függő s holnap felöltendő sűrű ruhát.

— Kedves barátom, szólt Gyuri, jöjj és osztozkodjál örömben.

— Nos, mi az ?

— Soh'se kérdezd, csak gyere velem, majd megtudod.

Pista megigazgatta a ruháját, kihúzta magát katonásan és követte Gyurkát a kantinba.

— Szerencsés vagyok édes apámnak Dobzó Pista őrmester urat, kedves barátomat bemutatni. Aztán Anna felé fordúlva, mint testvérhúgát szintén bemutatta az őrmesternek.

Pista persze azonnal megismerte az öreg Rajkót, a ki azon pár esztendő alatt nem sokat változott. Rajkó Mihály azonban csak olyan ismergető pillantásokat vetett az őrmesterre, mintha ezt az arcot már látta volna valahol; de bizonytalan lévén, az ismeretségre czélzást nem tett, hanem csak melegen kezét szorított Dobzó Pistával.

— Hát nem ismer engem Rajkó úr?

— Úgy rémlik ugyan, mintha lett volna már valahol szerencsém, de bizony nem merem határozottan állítani.

— Márpedig én határozottan mondom, hogy 5—6 esztendővel ezelőtt találkoztunk. Emlékszik-e a meszesi kapaszkodóra, a mikor a veszprémi vásárról jövet, elakadt szerét kiemeltem a zökkenőből.

— Kezdek emlékezni valamire.

— Hát a butykos meg a vésettnyelű bicska!

— Ah, most már tudok mindent. Tehát ön az a Dobzó Pista, őrmester úr?

— Az vagyok.

— Lám, lám, milyen a sors, hogy összehozza az embert váratlanul. Derék egy ember vált őrmester úrból.

— Sokat dolgoztam, megedzett a munka.

Míg ez a beszélgetés folyt a két régi ismerős közt, az őrmester nem tudta megállni, hogy egy-egy szíves pillantást ne vessen a szép Annára, kinek szőke haja és fekete szeme olyan érdekes ellentétet mutatott.

— Hogy tetszik Anna kisasszonynak ez a mi stájer fővárosunk? kérdezte Pista udvarias módon.

— Nem hittem volna, hogy ennyire megnyeri tetszésemet. Igen szép város, szólta a leány.

— Nos édes barátom, mivel én nekem már nem sokára menni kell a búcsúlakomára, felkérlek, hogy tégy az enyéimmal egy kis sétát, mutasd meg nekik a város nevezetességeit. Egy szóval, reád bízom édes apámékat. Holnap aztán együtt megyünk

hazafelé mindnyájan, a szerint, a hogy veled már megbeszéltem.

-- Nagyon jól van édes barátom, igen szívesen szolgálatára leszek kedves atyádnak és testvérednek.

Hogy is ne szolgálná őket szívesen, gondolta magában, mikor a társaságnak még fűszere is van: egy szép leány jelenlétele.

XVI. Sorsfordulat.

Úgy történt, a mint megállapították. Míg Gyuri ott mulatott a búcsúünnepségen, a többiek addig egymás társaságában maradtak.

Mi természetesebb annál, minthogy beszélgetés közben rátértek a régi találkozás részleteire is.

— Úgy bizony, édes őrmester úr, engem akkor megloptak. És elmondta Rajkó a kés eltűnésének már ismert történetét. Ki is hallgattak akkortájt — folytatá — a csótaji lopás ügyében, a mit annyira resteltem, hogy, márcsak megmondom, jobban szerettem volna, ha soha nem találkoztunk volna.

— Ezen nem is lehet csodálkozni. De képzelje Rajkó úr az én álméltóságomat, mikor megtudtam, hogy az a kés van kérdésben, a melyet önnek ajándékoztam.

Megvallom őszintén, hogy az első pillanatban

— Tudom már, mit akar mondani, vágott a szavába Rajkó, hogy az első pillanatban engem gyanúsított.

— Mi tagadás benne, ez igaz. No de csakhogy máskép történt. A butykos, az még megvan, szívesen őriztem jó és rossz napjaimban egyaránt. És nem gyanítja, kicsoda, miféle csavargó akasztotta le a tarisznyáját.

— Nem én. De arra jól emlékszem, hogy az a ragyásképzű nagy magas ember, a melyik elválásunk alkalmával elhaladt mellettünk, egész addig a szerencsétlen faluig úgyszólván mindig a szekere körül botorkált, hol elmaradt, hol megelőzött. Ki tudja, nem az-e a tettes?

— Csak talán nem! Én azt az embert jól ismerem, édes apámék szomszédja Bege-denben, Surján Mátyásnak hívják.

— A kihallgatásnál meg is említettem, hogy arra az idegenre gyanakszom. De csak nem lehet minden ragyás embert összefogni, hogy azt a kis lopást kiderítsék.

— Az igaz; de én mégis tapogatózni fogok a dologban. Nem azért, mert Surjánék édes apámékkal rossz szomszédságban élnek,

hanem azért, hogy a bicska miatt mégis csak rám nehezedő gyanú alól — hacsak lehet — teljesen tisztázzam magamat.

— Mit szándékozik tehát tenni?

— Először meg kell tudnom biztosan, hogy mikor történt a lopás Csótajon. A kihallgatásnál azt hallottam a leobeni bírótól, hogy szeptember 30-án. Most szép csendesen kipuhatok, hogy azon éjjel otthon volt-e a mi jó szomszédunk. Ha nem volt otthon, akkor jelentést teszek s új vizsgálatot fogok kérni.

— Ezt az eljárást magam is helyesnek tartom, szólt megnyugtatólag Rajkó Mihály.

Erre a társaság városbeli sétáját befejezte s együttesen elmentek a kijelölt helyre vacsorálni, hogy ott majd bevárják az ünneptől eltávozó Gyurit.

XVII. A mi késik, nem múlik.

Dobzó Pista, hogy az igazát keresse, hosszabb ideig tartózkodott odahaza. Tisztelettel tudó módon meglátogatta minden ismerősét, többi közt a kovácsot is, a kinél gyerek korában oly sokat megfordúlt. Nagy volt az öröme, hogy még Rudolfot, a kovácslegényt is ott találta. A mester már öreg ember volt, hát a becsületes Rudolfra bízta a műhely vezetését.

A hogy a régi élményekről beszélgettek, Rudolf előhozta, hogy miért emlékezetes rá az az idő, a mikor Pista otthagya a szülei házat. És pontosan előadta, hogy az szeptember 29-én történt, mert a következő napon egész éjszaka nem aludt. Jól emlékszik, mintha most történt volna, hogy a Pista édes anyja késő estig beszélgetett a kovácsnéval a fia eltávozásáról s mindig a tegnapi napot emlegette, hogy immár most a második

éjszakát tölti idegen emberek közt. Alig ment el Dobzóné a kovácséktól s alig szundított még egyet Rudolf, a mikor lelkenedezve szaladt át hozzájuk Surján Mátyásné, hogy az Isten szerelmére, segítsenek a közepső fián, mert mindjárt meghal. Rudolf, a ki szerette az ügyes kis gyermeket, rögtön felkért, bodzafavirágot hozott a kamarából s maga vitte át Surjánokhoz, hogy főzzék meg a gyerekeknek. S mivel a szegény kis fiú annyira odavolt, hogy csak úgy lihegett és mert Surján nem volt otthon, hát egész pitymallatig ott maradt a beteg gyermek mellett az asszonyt vigasztalni meg segítségére lenni. Reggel aztán, a mikor Surján hazakerült, nem is késett a legény szíves-ségét megköszönni.

Dobzó Pistának sem kellett több, mikor ezt hallotta. A jelentést azonnal megtette s az újabb vizsgálat megtörtént, a mi meglepő eredményre vezetett.

A Surján pinczében meglelték a pálinkás hordócskát, a melyet Danzinger kocsmáros a sajátjának ismert. Még a pecsét is rajta volt a fenekén, az ontrája mellett, a hol a csaplyuk lapos fadugóval el volt zárva.

Hanem a hordócska még semmi. Felkutatták a Surjánék egész házát s temérdek

lopott holmit találtak a padláson, az istállóban, sőt még a trágyadombban is ráakadtak néhány elásott jószágra.

Surján töredelmesen bevallotta bűnét. A lopást czigányokkal követte el. Ezeknek állandó orgazdája volt s szeptember 29-én is lopott jószág eladása dolgában tartott Sümeg felé, a mikor ismeretes útasaink vele találkoztak.

Így játszott a véletlen a meghurczolt Dobzó Pista igazának felderítésére.

magyon el hulltem
nagyon ki hulltem
nagyon meg hulltem

XVIII. Az elégtétel.

A hogy Surján belekerült a csávába, onnan meg a megérdemelt börtönbe, a falubeliek itt is, ott is élénken foglalkoztak az esettel.

— Hej, régen gyanús szemmel nézem én már a Surján manipulációját, vélekedék az öreg kovács.

— Most derült ki, hogy azok a különféle dolgok micsoda úton-módon jutottak az udvarára, felelt egy tanácsbéli ember.

— De mégis ki gondolta volna. Pedig azok a jószágok szinte maguk tanúskodtak, mert hiszen kinek volt a faluban annyi szükségtelen hilmi-holmija, mint ő neki. Hanem az már csak úgy van, hogy a ki megszerette a másét, nem igen válogatós az eltulajdonításban. Meg aztán trafikált ő az egész környék czigányaival, azért került annyi mindenféle lim-lom az udvarába.

— Az Isten mégis jól rendelte, hogy nem száradt a becsületes Dobzó Pistán. Mert mi tűrés-tagadás, mégis csak őt gyanúsította az egész falu. Igazán derék egy ember vált abból a dologtalan suhanczból, magam is el tudnám fiamnak fogadni.

Csótajon is csak olyan kívácsi emberek laknak, mint Begedenben, egy darabig tehát ott sem tudtak egyébről beszélni, mint az ezermester fiának, már mint Dobzó Pistának az esetéről és kiderült ártatlanságáról.

— No, Danzinger úr, hát nem megmondtam előre, hogy én mindent tudok? Ezekkel a szavakkal lépett a korcsmába pityókásan Fülneki András.

— Talán már megint tud valamit?

— Hát azt, hogy a Dobzó János fia ártatlansága kiderült. Igaz, hogy a törvény is felmentette, mert nem lehetett rábizonyítani, meg én sem hittem; de mégis csak mindenki azt gondolta.

— Akár meg mertem volna rá esküdni, erősíté az épen betoppant kövér Hajtogatóné, a ki egy kis itókáért tért be a korcsmába, kötényével takargatván a pálnkás üveget.

— Hát a kis hordóval mi történt? Kérdezte Fülneki nagy érdeklődéssel.

— Megint tele töltöm pálinkával.

— De most csak jobban fog rá vigyázni? Mert nagy kár az, mikor annyi pálinkát ellopnak az embertől. Adjon csak egy porció törkölyt; a mit nekem ad, azt tudom Istenem, el nem lopja senki.

— Itt van a törköly, a jobbikból adtam, szólt Rovás mosolyogva. Igya meg hamarjában. hogy el ne lopja itt ez a becsületes asszony, tette hozzá tréfásan. Hajtogatónét értette alatta.

— No most már biztos helyen vagy, egészíté ki a beszédet az egyházfi, aztán jót köszörült a torkán, a hogy lenyelte az égető folyadékot. Majd odaszólt Hajtogatónénak:

— Gyerünk tovább egy házzal, komám-asszony !

XIX. A menyegző.

Az elmondottak után egy fél eszten-
dőre víg zene szólt a Rajkó Mihály sümegi
házában. Az első szobából, a melyik az út-
czára nézett, ki volt hordva mindenféle
bútor, csak egy sor székek húzódtak a fal
mentén; ezekre ültek a menyecskék, lányok,
ha kifáradtak a táncban. Középpütt a fiatal-
ság járta, a másik szobában meg az öregek
iddegáltak vidám beszélgetés közben.

A Dobzó Pista menyegzője volt. Fele-
ségül vette a Rajkó Mihály szemefényét, a
szép szőke Annát.

Együtt volt az egész atyafiság az egész
környékről, nagy vígságban barátokzván
egymással a vőlegény és menyasszony ro-
konsága.

Az örömszülék arcza ragyogott a bol-
dagságtól, a mint látták az új pár kölcsö-
nös szeretetét.

A vendégek lakadalmi arcza meg attól a jó balatoni bortól gyúlt ki, a melyiket az öreg Rajkó az elválás alkalmával dícsérgett a világga menő Dobzó Pistának, most már az ő szeretett vejének.

Szünetközben Rajkó Gyuri, a fiatal sógor, kezébe vette az emlékezetes butykost s a következő köszöntőt mondotta :

— A jó Isten úgy akarta, hogy ez a közönséges cserépbutykos tanúja legyen egy kis történetnek, a mely igen rosszul kezdődött, de mindnyájunk örömeire igen jól végződik. Az új pár eltávozik majd a körünk-ből, nem ugyan Stájerországba, hanem magyar földre, hogy a derék vőlegény itthon hasznosítsa keze erejét és ügyességét. Azt kívánom, legyen az új pár életének egész folyása olyan örömteljes, mint a minő e kis történet vége s hogy ha ők el is távoznak a körünk-ből, Isten áldása ne távozzék tőlünk s a szeretet vaskapcsa tartson össze bennünket a sírig !

Biblioteka Judopani
MŰRES
TARSA-MŰRES

1877

1877

Az olvasni szerető ifjuságnak oktató és mulattató
olvasmányul ajánlható a

SEILER HENRIK UTÓDAI könyvkereskedésében

kapható s megrendelhető következő

IFJUSÁGI MŰVEK:

- Andor deák:** Köszöntőkönv nagy és kis diákok számára 20 kr.
Életboldogság; egészségi illem és ételszabályok ifjus. szám. 20 kr.
**Kis köszöntő családi és iskolai ünnepélyek alkalmára verses
levél és beszéd alakban** 20 kr.
**Legujabb és legteljesebb magyar köszöntő versekben és
levelekben. Függelékül francia és német köszönt.** 50 kr.
Méhes: Gyermek köszöntő 60 kr.
Nyulassy A.: Legteljesebb magyar köszöntő 48 kr.
Palágyi: Szavalókönv 50 kr.
Szász: Vers szavalás elmélete és gyakorlati kézikönyve 1 frt 20 kr.
Szavalókönv ifjuság számára 1 frt.
**Vargyas: Szavalókönv Szavalásra legalkalmasabb költői
és prózai művek** 1 frt
**Vargyas: Köszöntők és üdvözetek családi és iskolai
ünnepekre. Vászonnötés** 80 kr.
Beniczky I.: Képes családi játékkönv kötve 2 frt.
Kis művész festőkönve 80 kr.
Dr. Ottó: Ifjusági játékok középisk. számára 1 frt 50 kr.
Rajzolás a természet után. 50 mintalap 90 kr.

FILLÉRES KÖNYVTÁR

Szerkeszti: PÓSA LAJOS.

Egy-egy kötet csinosan bekötve

50 fillér = 25 kr.

Eddig megjelent:

1. Mikszáth Kálmán. Huszár a teknőben! és egyéb ebleszélések. Képekkel 25 kr.
2. Bársony István. Jó az Isten. Elbeszélések. Képekkel 25 kr.
3. Bodonyi Nándor. Matyi meg Kati. Mese Képekkel 25 kr.
- 4—5. Madarassy László. A kis hadsereg. Történeti elbeszélés. Sok képpel 50 kr
6. Pósa Lajos. Haza. Szabadság. Hazafias költemény és szavalmányok. Képpel 25 kr.
7. Fáy J. Béla. A kínai óriás. Az aranytollu tyúk. Két mese. Képekkel 25 kr.
8. Margitay D. Illés gróf és Olga grófkisasszony. Képek. 25 kr.
9. Murai K. Komédiás Palkó. Róka Pál furfangjai. Két tréfás történet. Képpel 25 kr.
- 10—12. Jókai M. A medvék országában. Elbeszélés. Képpel. 75 kr.
13. Heteyi Gábor. Mondák. Regék 25 kr.
14. Szalai Emil. A zöld madár. Mese sok képpel. . . 25 kr.
15. Bodonyi N. A kistornyai lelkész. Elbesz. Képpel . 25 kr.
- 16—17. Madarassy L. Harcz az állatokkal. Elb. Képekkel . 50 kr.
18. Magyar költők. Irták többen. Arczképekkel . . . 25 kr.
19. Gyermekszínház. Három egyfelvonásos szindarab . 25 kr.
20. Gárdonyi Géza. Tarka-barka történetek. Képekkel. 25 kr.